

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

**ÖĞRENCİ AHLAKI AÇISINDAN CİNSİYET
FARKLILIKLARI: KADINLAR DAHA MI
AHLAKLIDIR?**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Burcu MARÇIL**

İstanbul, 2012

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

**ÖĞRENCİ AHLAKI AÇISINDAN CİNSİYET
FARKLILIKLARI: KADINLAR DAHA MI
AHLAKLIDIR?**

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Burcu MARÇIL

Öğrenci No:

100703037

Tez Danışmanı:

Yrd. Doç. Dr. R. Haluk KUL

İstanbul, 2012

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Öğrenci Ahlakı Açısından Cinsiyet Farklılıkları: Kadınlar Daha mı Ahlaklıdır?” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tümünün kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları yerlerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15/08/2012

Aday: Burcu MARÇIL

ÖĞRENCİ AHLAKI AÇISINDAN CİNSİYET FARKLILIKLARI: KADINLAR DAHA MI AHLAKLIDIR?

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: **Burcu MARÇIL**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin sahip olacakları iş hayatlarında sergileyecekleri tutumları cinsiyet faktörüyle belirlemektir. Cinsiyet farklılıklarının etkisini incelemek üzere ülkemizde öğrenim vermekte olan 42 üniversitede öğrenim gören 158 üniversite öğrencisinden oluşan örneklem kullanılmıştır. Araştırmada, üniversite öğrencilerinin ahlaki değerlendirme ortalamaları ve eğilimlerini belirlemek amacıyla akademik, sosyal ve kişisel yaklaşımlarını belirleyen veriler toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda cinsiyet değişkeninin, öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerinde etkisi olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İş Ahlakı, Öğrenci, Cinsiyet

GENDER DIFFERENCES IN STUDENT ETHICS:

ARE FEMALES MORE ETHICAL?

MBA Thesis

Prepared by: **Burcu MARÇIL**

ABSTRACT

The purpose of the present study is to investigate the ethics values of students in terms of their genders. The sample of the study consisted of 158 university students from 42 universities in our country. The data which includes students academic, social and personal approaches was collected to determine their ethics values and tendencies. The study showed that gender had effect on the students level of moral opinions.

Keywords: Business Ethics, Student, Gender.

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Abstract.....	ii
Tablolar Listesi.....	v
Şekiller Listesi.....	vii
Kısaltmalar Listesi.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ KISIM

1-AHLAK GELİŞİMİ	3
2- AHLAK GELİŞİMİ KURAMLARI	5
2-1-SİGMUND FREUD'UN AHLAK GELİŞİMİNE YAKLAŞIMI.....	6
2-2- JOHN DEWEY'İN AHLAK GELİŞİMİNE YAKLAŞIMI	8
2-3- JEAN PIAGET'NİN AHLAK GELİŞİMİNE YAKLAŞIMI	9
2-3-1- Dışsal Kurallara Bağlılık Dönemi (Dışa bağlı devre).....	9
2-3-2- Ahlaki Özerklik Dönemi (Özerk devre).....	9
2-4- LAWRENCE KOHLBERG'İN AHLAK GELİŞİMİNE YAKLAŞIMI....	10
2-4-1-Kohlberg'in Ahlak Gelişimi Devreleri.....	10
2.4.1.1. Gelenek öncesi düzey.....	10
2.4.1.2. Geleneksel düzey.....	11
2.4.1.3. Gelenek üstü (özerk ya da ilkeli) düzey.....	11
2-4-2- Kohlberg'in Araştırmasında Kullandığı İkileme Örnek.....	12
2-5- CAROL GİLLİGAN'IN AHLAK GELİŞİMİNE YAKLAŞIMI	14
2-5-1- Gilligan'a Göre Ahlak Gelişimi Evreleri.....	15
2.5.1.1. Bencillik (Gelenek Öncesi Evre).....	15
2.5.1.2. Sosyal Oluşum (Fedakarlık evresi).....	15
2.5.1.3. İlkeli Ahlaksallık (Gelenek Sonrası Evre).....	15

3- AHLAK GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	16
3-1-AİLE.....	16
3-2-DİN.....	17
3-3-ARKADAŞ ÇEVRESİ.....	18
3-4-EĞİTİM.....	19
3-5-KÜLTÜR VE EKONOMİ	20
3-6-CİNSİYET.....	23
4- İŞ AHLAKI.....	26
4-1-İŞ AHLAKINDA CİNSİYET FAKTÖRÜ	27

İKİNCİ KISIM

ÖĞRENCİ AHLAKI AÇISINDAN CİNSİYET FARKLILIKLARI ANKETİ.....	30
4-YÖNTEM, EVREN, ÖRNEKLEM ve BULGULAR	30
4-1-Evren Ve Örneklem.....	30
4-2-Uygulama	31
4-3- Veri Analizleri ve Değerlendirme.....	32
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
KAYNAKLAR.....	60
EK.....	65
Ek : Anket Formu	65
ÖZGEÇMİŞ.....	73

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 1. Üniversiteye Yerleştirilme Yöntemi	31
Tablo 2. Öğrenim Görülen Enstitü / Fakülte / MYO / Yüksekokul	32
Tablo 3. Cinsiyet	32
Tablo 4. Üniversitelerde Öğrenim Gören Katılımcıların Sayısı.....	33
Tablo 5. Katılımcıların Öğrenim Gördüğü Bölümler.....	36
Tablo 6. Katılımcı cevaplarının sayıları	39
Tablo 7. Güvenilirlik İstatistikleri	45
Tablo 8. Madde-Toplam İstatistikleri	45
Tablo 9. Grup İstatistikleri	47
Tablo 10. Bağımsız Örnekler Testi (t testi)	47
Tablo 11. “Küçükken bir şeyler çaldım” ve “Ahlaklı olmak için kişinin dindar olması gereklidir” Ölçeklerinin Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları	48
Tablo 12. “Gerçekten Hasta Olmadığım Halde Hastayım Diyerek Derse Girmemezlik Yaptım” ve “İş Hayatında Zorda Kalırsam Yalan Söylerim” Ölçeklerinin Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları.....	49
Tablo 13. Cinsiyet Gruplarının “Bir Projeyi Kopya Ederek Kendi Projem Gibi Sunabilirim” Sorusuna Vermiş Oldukları Cevapların Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları.....	50
Tablo 14. “Yayınlanmış Bir Eseri Yazarın İzni Olmadan Kullanırım” ve “İş Hayatında Yakalanma İhtimalim Yoksa Kurallara Uymam” Ölçeklerinin Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları.....	51
Tablo 15. Cinsiyet Gruplarının “Sınavlarda Başkasına Kopya Verebilirim” Sorusuna Vermiş Oldukları Cevapların Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları	52
Tablo 16. Cinsiyet Gruplarının “Sınavlarda Başkasından Kopya Çekerim” Sorusuna Vermiş Oldukları Cevapların Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları	53
Tablo 17. Cinsiyet Gruplarının “Sınavlarda Herhangi Bir Şekilde Kopya Çekerim” Sorusuna Vermiş Oldukları Cevapların Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları.....	54

Tablo 18. Cinsiyet Gruplarının “İş Hayatında Grup Projesinde Üzerime Düşenden Daha Fazlasını Yapmam” Sorusuna Vermiş Oldukları Cevapların Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları	55
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Sayfa No
Şekil 1. Üniversiteye Yerleştirilme Yöntemine Göre Katılımcı Sayısı	31
Şekil 2. Cinsiyet Faktörü Kapsamında Katılımcı Sayısı	32

KISALTMALAR LİSTESİ

ANOVA	Analysis of Variance (Varyans Analizi)
MYO	Meslek Yüksekokulu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı)
vb	ve benzeri
yy	yüzyıl

GİRİŞ

Genel bir tanımla ifade edilmeye çalışılırsa ahlak, kişilerin ait oldukları toplumlarda kabul gören kuralların içerisinde yer alarak doğru ve yanlış olarak nitelendirilebilen davranış biçimleri olmakla birlikte, günlük yaşamda her alanda var olan ve insan davranışlarının temelini oluşturan bir olgudur.

İnsanların doğumundan ölümüne kadar olan her evrede; ailede, okulda, iş hayatında, sosyal hayatta ahlaki bir gelişim söz konusudur. Ahlaki değerler, çocukluktan itibaren ailede oluşmaya başlar ve bu süreç yaşam boyunca devam eder. Bireyin aileden sonra ahlaki değerler kazandığı ortam okuldur. Okul, insan hayatının büyük kısmını oluşturur. Ergenlik dönemi öğrenim hayatı içerisindeki bir dönemdir ve ergenlik dönemi sonrası kişilik büyük ölçüde belirgin hale gelmiş olur. Bu dönemdeki bir çok değişken, ahlâkın ne şekilde benimsenip benimsenmeyeceğini veya değer yargılarının, topluma bağlı kalınarak şekillenip şekillenmeyeceğini belirler. Üniversite döneminde bağımsız kararlar alabilmek ve aileden uzaklaşmak ahlaki gelişimin büyük ölçüde tamamlanmasında etkilidir. Çünkü kişi aile ve toplum baskısıyla oluşmuş ahlaki düşüncelere sahipse bunlardan uzaklaşabilir ve kendine ait bir ahlaki oluşum içerisine girmeye başlar. Ahlak gelişimini aile ve eğitim hayatı faktörleri kadar etkileyen diğer bir faktör ise cinsiyettir.

Öğrenci davranışları eğitim sisteminin ürünleridir. Bu davranışlardan bazıları sistemin gerekliliklerine uygun, bazıları ise uygun olmayan davranışlardır. Verilen ödevleri yapmamak, okul mallarını hor kullanmak, devamsızlık yapmak gibi davranışlar eğitim süreci içinde istenmeyen, yapılması uygun olmayan davranışlardandır. Bir eseri kendine mal etmek, ödevini başkasına yaptırmak, kopya çekmek gibi davranışlar ise akademik sahtekarlık boyutundaki davranışlardır.

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin ahlak gelişiminin sosyal, kişisel ve akademik olarak ölçülmesi ile cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak ve iş yaşamlarında sergileyecekleri tutumu belirlemektir. Ahlak ve ahlak gelişimi tanımları yapıldıktan sonra Sigmund Freud, John Dewey, Jean Piaget, Lawrence Kohlberg ve Carol Gilligan'ın ahlak gelişim kuramları açıklanacaktır. Ahlak gelişimi ilk defa geniş çaplı olarak Freud, Piaget ve

Kohlberg tarafından incelenmiştir. Cinsiyet ve ahlak gelişimi ilişkisi açısından Gilligan'ın ahlak gelişimine yaklaşımı bu araştırmada önemli bir kaynak olarak ele alınmaktadır.

Ahlak konusunda farklı değişkenleri inceleyen kuramsal araştırmalar yapılmış olsa da üniversite öğrencilerinin cinsiyet faktörü ele alınarak yapılan uygulamalı araştırma ülkemizde çok azdır. Bu araştırmada ahlak gelişimini etkileyen faktörler incelenecek ve uygulamalı olarak ahlak gelişimi ile öğrencilerin cinsiyeti ilişkilendirilip iş hayatındaki tutumlarının ne olacağı belirlenmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ KISIM

1-AHLAK GELİŞİMİ

Ahlak gelişimini anlatmadan önce ahlak tanımlarını ele alalım. İncelenen bazı sözlüklerde ahlak kelimesi farklı anlamlarda karşımıza çıkmaktadır.

Alaylıoğlu ve Oğuzkan'ın Eğitim Sözlüğü'ne göre ahlak;

“1. Toplu halde yaşayan insanların, uymak zorunda buldukları eylem ve davranış kuralları.

2. İnsanların, toplum içindeki davranışlarını ve birbirleriyle ilişkilerini düzenlemek amacıyla başvurulan kurallar sistemi.

3. Başka insanların davranışlarını, olumlu ya da olumsuz biçimde yargılamakta kullanılan ölçütler biçimi” anlamlarına gelir.¹

Orhan Hançerlioğlu'nun Ruhbilim Sözlüğü'nde ahlak; “Belli bir toplumun, belli bir döneminde, bireysel ve toplumsal davranış kurallarının bütünü ve toplumsal bilinç biçimidir” şeklinde tanımlanmıştır.²

Ahlak gelişimi de yazarlar tarafından farklı anlamlarda tanımlanmaktadır.

Meral Çileli'ye göre, ahlak gelişimi “bireylerin zamanla bağımsızlaşması, kendi değerlerini özgür olarak seçmesi ve kararlarını özgür olarak vermesidir.”³

İ. Ethem Başaran'a göre ahlak gelişimi “bireyin ilk yaşlardan başlayarak toplumca beğenilen, iyi ve doğru davranışları öğrenerek yapmasıdır.”⁴

---

¹ Ruşen Alaylıoğlu ve A. Ferhan Oğuzkan ‘‘Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü’’ İnkilap Kitebevi, İstanbul 1976, syf. 4.

² Orhan Hançerlioğlu ‘‘Ruhbilim Sözlüğü’’ Remzi Kitabevi, İstanbul 1988, syf.13.

³ Meral Çileli ‘‘Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi’’ Verso Yayınları, Ankara 1986, syf. 109.

⁴ İbrahim Ethem Başaran ‘‘Eğitim Psikolojisi’’ 5. Baskı, Gül Yayınevi, Ankara 1996. syf. 184.

Selçuk'a göre ahlak gelişimi "çocuğun toplumsallaşma süreci içinde neyin iyi, neyin kötü olduğu konusunda bir bilinç geliştirmesidir".⁵

Ahlak gelişimi bireylerin, belirli davranışları "doğru" ya da "yanlış" olarak değerlendirmelerine rehberlik eden ve kendi eylemlerini yönetmelerini sağlayan ilkeleri kazanmaları sürecidir.⁶

Ahlak gelişimi süreci toplum içerisinde nasıl davranılması gerektiğinin farkında olmayı öğrenme sürecidir. Ahlak gelişiminin hedefi, doğru yanlış, vicdan, eşitlik gibi evrensel ilkeler doğrultusunda kişinin kendi ilkelerini ve doğrularını geliştirmesidir.

Ahlak gelişimi, psikoloji biliminde 20. yy. başlarında geliştirilmiş ve kuramlar oluşturulmuştur. Bu kuramlar, kuramcılar tarafından duygusal-güdüsel ve bilişsel etkenlere dayanarak incelenmiştir. Psikanalitik yaklaşım, sosyal öğrenme kuramı yaklaşımı, bilişsel yaklaşım gibi yaklaşımlar ile kuramlar incelenmektedir.

---

⁵ Ziya Selçuk "Eğitim Psikolojisi" Pe-Gem Yayınları, Ankara 1997, syf. 119.

⁶ Bekir Onur, "Gelişim Psikolojisi" İmge Kitabevi, Ankara 1997, syf.155.

2- AHLAK GELİŞİMİ KURAMLARI

Ahlak gelişimi duygusal ve güdüsel etkenlere ya da bilişsel etkenlere dayanarak birçok araştırmacı tarafından incelenmiş ve kuramlar oluşturulmuştur. S. Freud ahlak gelişimini duygusal ve güdüsel etkenlere dayanarak ve geniş çaplı inceleyen kuramcılardan biridir. J. Piaget ahlak gelişimini, bilişsel etkenlere dayanarak ince ayrıntılarla incelemiş bir kuramcıdır. Piaget'in kuramı daha sonra L. Kohlberg tarafından yeniden ele alınarak incelenmiştir. J. Dewey ahlak gelişimine, bilişsel gelişim paralelinde eğilen kuramcıdır. C. Gilligan ise ahlak sevgisinin önemini vurgulamış ve ahlaki gelişimin cinsiyet farklılığı bakımından etkisi üzerinde durmuştur.

Psikoanalitik teoride Freud, duygusal- güdüsel ahlak gelişmesini; id, ego ve süperego ilişkilerindeki denge kavramına bağlamaktadır.⁷ Psikoanalitik kuramlar doğrultusunda, ahlak gelişimine eğilen kuramcılardan biri de Erik Erikson'dur. Freud'un biyolojik gelişim çerçevesinin dışına çıkarak, sosyal etkinliklere de önem vermiştir. Erikson, kişilik ve ahlak gelişimini sekiz evrede incelemiştir. Bu evreler; bebeklik (0-1 yaş), küçük çocukluk (1-3 yaş), ilk çocukluk (3-5 yaş), orta çocukluk (5-11 yaş), ergenlik (11-21 yaş), genç yetişkinlik (21-40 yaş), orta yetişkinlik (40-65 yaş), ileri yetişkinlik (65 yaş ve üzeri) olarak ele alınmıştır. Erikson'a göre, süperego gelişimi, dört ile altı yaşları arasındaki "girişimciliğe karşı suçluluk" evresinde oluşmaktadır. Bu evrede, Freud'un Oedipus çatışmasının yerini karşılıklı düzenleme almıştır. Bu evrede çocuk, aşırı gelişen gizil güçlerini, anne-babanın onaylayacağı doğrultuya yöneltme zorunluluğu ile karşılaşır.⁸

Sosyal öğrenme kuramında ise özdeşleşme vurgulanmaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre ahlak gelişiminde ebeveyn ve diğer modeller önemlidir. Bu kurama göre küçük yaşta çocuklar için anne babalar en belirgin özdeşleşme örneğidir. Küçük yaşlarda kazanılmış davranışların kalıcı olma özelliği daha fazladır ve bu da ahlak gelişiminde rol-modeli etkili kılar.

---

⁷ Aysel Çağdaş ve Zarife Seçer "Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi", Nobel Yay., Ankara 2002, syf. 102.

⁸ Gönül Karakavak Çırak "Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yetenekleri ile Kendini Gerçekleştirme Düzeylerinin Karşılaştırılması", Yüksek Lisans Tezi, Adana 2006, syf. 20.

Bilişsel gelişim kuramı ahlak anlayışını kişinin zihinsel süreçleri ve muhakeme anlayışı ile açıklamaktadır. Bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe kadar, bireyin çevreyi, dünyayı anlama yollarının daha karmaşık ve etkili hale gelmesi sürecidir.

Piaget' ye göre çocuk, dünyanın pasif alıcısı değildir. Bilgiyi kazanmada aktif bir role sahiptir. Ayrıca, değişik yaşlardaki çocukların ve yetişkinlerin dünyaları birbirlerinden farklıdır. Piaget bu farklılığın nedenlerini incelemiş ve bireyin dünyayı anlamasını sağlayan bilişsel süreçleri açıklamaya çalışmıştır.⁹

2-1-SİGMUND FREUD'UN AHLAK GELİŞİMİNE YAKLAŞIMI

Freud'a göre ahlak ve kişilik gelişiminde duygusal-güdüsel bir süreç söz konusudur. Duygusal-güdüsel ahlak gelişimi de id, ego ve süper ego ilişkilerindeki denge ile açıklanmaktadır.

İD (alt ben; cinsiyet + saldırganlık): Kişiliğin bilinçaltı kısmı, insanın doğuştan itibaren sahip olduğu tüm güdülerin toplamı ve temel olarak cinsiyet ile saldırganlık güdülerinden oluşmaktadır. İd sürekli olarak ilişkilerinde doyum arar. Burada ego (ben) önem kazanır.

EGO (ben; bilinç): Kişinin çevreyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan kişiliğin gerçekçi ve ussal ögesidir. İd'in isteklerine ancak egonun amaca yönelik işleyişi doyum sağlayabilir. Bundan dolayı id, sürekli olarak isteklerinin karşılanması için egoya baskı yapar. Yani bilinçaltı istekler bilinç düzeyine çıkma çabasındadır. Ego, id'in isteklerinden toplumca kabul edilenlerin bilinç düzeyine çıkmasına izin verir. Diğer istekleri bastırma mekanizmasını kullanarak bilinçaltında tutar.

SÜPER EGO (üst ben; vicdan +ego ideali): Süper ego vicdan ve ego idealini içerir. Ego ideali çocuğun nasıl bir kimse olmak istediğini yansıtır. Ego'nun isteklerinden hangilerinin bilinç düzeyine çıkmasına izin vereceğini, hangilerini ise bilinçaltında tutması gerektiğini belirler.

---

⁹ Nuray Senemoğlu, Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya, Gazi Kitabevi, 12. Baskı, Ankara 2007, syf.62-70.

Süper ego çocukluk devresinde çocuğun büyükleri ile olan etkileşimi sonucu gelişir ve zamanla anne babanın kurallarının içselleştirilmesinin ardından toplumsal yasakları içerir, böylece bireyin değerler sistemi oluşmuş olur. Yasakları içeren süper egonun bir kısmı bilinç, diğer kısmı ise bilinçaltıdır. Çünkü bir kısım yasaklar, bilincin tam olarak gelişmediği çok küçük yaşlarda öğrenilmiştir.

Bu yapısal analize göre, toplumun kuralları süper ego yoluyla kişiliğin bir parçası haline gelir. Böylece kişi dışarıdan onu gözleyenler olmadığı durumlarda da, kendisinin gözcüsü olarak o toplumun ahlak kurallarına uyar. Güçlü ve gerçekçi bir ego, id'den gelen ve doyum isteyen, daha ziyade cinsel ve saldırgan güdülerle süper egonun bazen aşırıya kaçan yasaklamaları arasında sağlıklı bir denge kurabilir. Bu durumda hem ahlak gelişimi yeterlidir, hem de psikolojik sağlık yerindedir. Bu dengenin bozulduğu hallerde, eğer süper ego ağır basarsa, kişi suçluluk duyguları içinde bunalır; eğer id ağır basarsa, kontrolsüz, taşkın davranışlar görülebilir.

Kişilik gelişimi ve ona paralel olarak ahlak gelişimi belirli psiko-seksüel devrelerden geçerek gerçekleşir. Bir devredeki biyolojik ve psikolojik gereksinimler yeterince karşılanmamışsa, o devrede bir miktar enerji saplanıp kalır ve bir sonraki devredeki gelişim de bundan zarar görebilir. Ayrıca, o devredeki gereksinimlerin yeteri kadar karşılanmamasının yaratacağı olumsuz sonuçlar, etkisini ileriki yıllarda da gösterir.¹⁰

Freud'a göre, kişilik ve ahlak gelişiminin ana hatları çocukluğun ilk 5 yılında tamamlanır ve sonraki yaşlarda kuramsal olarak önemli gelişmeler olmamaktadır. İlk 5 yıllık dönemde karşı cinsteki ebeveyne karşı oluşan aşırı düşkünlük ancak hemcinsi olan ebeveyni ile daha yakın olması ve özdeşleşmesi ile azaltılabilir.

Freud'un kuramı, ortaya çıktığı yıllarda ve sonrasında da fazlasıyla eleştirilmiş olmasına rağmen birçok kişilik kuramcısına da ilham verdiğinden dolayı önemini korumaktadır.

---

¹⁰ <http://www.pdracijiz.biz/freud-un-ahlak-gelisimi-t8317.html>, Alıntı Tarihi 21/03/2012.

2-2- JOHN DEWEY'İN AHLAK GELİŞİMİNE YAKLAŞIMI

Dewey, ahlak eğitimi genel eğitim süreci ile ilişkilendirerek, farklı değer ve kararların, çocuğun aktif şekilde akıl yürütmesi ile gerçekleşebileceğine ileri sürmektedir. Bunun nedeni, Dewey'e göre ahlak eğitiminin evrelerden geçmesidir. Ahlak gelişimi, bu evrelerdeki psikolojik kökenlerin kavranması ile gerçekleşmektedir.

Dewey'e göre, davranışı etkileyen ve geliştiren, onu daha iyi duruma getiren her fikir "ahlaki fikir" içine girer. Zamanla karakterin bir yönü haline gelen "ahlaki fikirler" ahlaki yargının temel unsurudur.¹¹

Dewey, ahlaki yargı gelişiminde üç dönem olduğunu belirtmiştir.

Ahlak ve Gelenek Öncesi Düzey: Biyolojik ve sosyal dürtülerle güdülenen ahlaki davranışları içeren dönemdir.

Geleneksel Düzey: Bireyin, içinde bulunduğu grubun değerlerini benimsediği dönemdir.

Özerk Düzey: Bireyin davranışlarının, kendi akıl yürütmesi ve karar vermesi ile oluştuğu, bireyin içinde bulunduğu grubun standartlarını irdelediği dönemdir.¹²

Dewey'in ahlaki yargı gelişimi alanında ileri sürdüğü bu evreler, kuramsal düzeyde kalmıştır. Bu alanda en kapsamlı çalışmayı, Piaget (1932) ortaya koymuştur.¹³

---

¹¹ John Dewey "Okulda Ahlak Eğitimi" Çeviren F. Oğuzkan, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara 1976.

¹² Gönül Karakavak Çırak "Üniversite Öğrencilerinin Ahlakı Yargı Yetenekleri ile Kendini Gerçekleştirme Düzeylerinin Karşılaştırılması", Yüksek Lisans Tezi, Adana 2006, syf. 24.

¹³ Meral Çileli "Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi" Verso Yayınları, Ankara 1986, syf.110.

2-3- JEAN PIAGET’NIN AHLAK GELİŞİMİNE YAKLAŞIMI

Piaget, uzun yıllar çocukta bilişsel gelişimi en ince ayrıntılarına kadar araştırmış ve devresel gelişmeleri içeren bir kuram ortaya atmıştır.¹⁴ Bilişsel ve ahlaki gelişimde olgunlaşma ve öğrenme yaşlıları belirleyici olmaktadır. Çocukları her yönüyle inceleyen Piaget, çocuklardaki doğru yanlış ilişkilerinin yaşlara bağlı olarak değiştiğini göstermiştir. Çocukların ahlak gelişimlerini anlamada, kuralları nasıl yorumladıklarını öğrenmenin önemli olduğunu düşünmüştür. Çocukların ahlak gelişim özelliklerini onların oyunlarını gözleyerek açıklamaya çalışmıştır. Çocukların bilişsel gelişimi ile ahlaki yargıları arasında ilişki olduğuna inanmaktadır.

2-3-1- Dışsal Kurallara Bağlılık Dönemi (Dışa bağlı devre)

Çocuk kuralların değişmezliğine inanmaktadır, kurallara uymayanların otomatik olarak cezalandırılması gerektiğini düşünmektedir. Bu dönemde çocuğa ebeveyni ve diğer yetişkinler tarafından ne yapması ve ne yapmaması gerektiği söylenir.

Yargı, sadece sınırlı olarak gözlenen gerçeklere dayalıdır ve kural ihlalinde ceza, otomatik olarak verilmelidir. Davranışın gerisindeki nedenler dikkate alınmaz. Davranışın temelinde ödüle ulaşmak ve cezadan kaçmak vardır. 2 yaşın altında kural kavramı henüz gelişmemiştir.

2-3-2- Ahlaki Özerklik Dönemi (Özerk devre)

Çocuğun sosyal dünyası giderek artan akran gruplarıyla genişlemiştir. Bu durum kurallar hakkındaki fikirlerinin değişmesine etki etmektedir. Kuralların insanlar tarafından oluşturulduğu ve gerektiğinde değiştirilebileceği bilincine ulaşır. Ceza, kurallar ihlal edildiğinde otomatik olarak verilmez, ihlal edilme nedenleri de önemlidir. Kuralları ihlal edenlerin niyetleri ve içinde buldukları durumlar da dikkate alınır. Çocukların ahlak değerleri görelilik kazanır.¹⁵

---

¹⁴ Çiğdem Kağıtçıbaşı “ Günümüzde İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş” Evrim Yay. , 12. Baskı, İstanbul 2010, syf. 365.

¹⁵ Nuray Senemoğlu, Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya, Gazi Kitabevi, 12. Baskı, Ankara 2007, syf.62-70.

2-4- LAWRENCE KOHLBERG'İN AHLAK GELİŞİMİNE YAKLAŞIMI

Kohlberg'in ahlak gelişim kuramı, Piaget'in kuramının yeniden incelenmesi ve anlamlandırılmasıdır. Kohlberg çocuk ve yetişkinlerin belirli durumlarda davranışlarını yöneten kuralları nasıl yorumladıklarını incelemiştir. Araştırmasını kişilere ahlaki ikilemler vererek ve onlara bu durumlarda nasıl tepkide bulunacaklarını sorarak yapmıştır.¹⁶

Kohlberg ahlaksal düşüncesinin gelişmesini gösteren altı aşamalı bir tablo oluşturmuştur. Bu tabloya göre birey, çocukluktaki somut, soyut, derin ve yüzeysel ahlak anlayışı ile ergenlik ve yetişkinlik evreleri yaşar. Kohlberg'e göre bu gelişim aşamaları evrenseldir ve her bireyde ahlaksal gelişim aşamalarının tümünün gerçekleşmesi beklenmez. Her birey, sosyal ve kültürel çevresine bağımlı olarak kendi koşulları içerisinde ahlak gelişimini sürdürür. Bu nedenle bireyler arasında aşama farklılıkları gözlenebilir ve her birey altıncı aşamaya kadar çıkamayabilir. Kohlberg'in kendi araştırmalarında yetişkin bireylerin çoğu dördüncü aşamadır ve dördüncü, beşinci ve altıncı aşamaların birbirlerini izleyen aşamalar olamayıp alternatif aşamalar olabilecekleri kabul edilir.¹⁷

2-4-1- Kohlberg'in Ahlak Gelişimi Devreleri

Ahlak gelişimi devreleri gelenek öncesi düzey, geleneksel düzey ve geleneküstü düzey olmak üzere ikiye ayrılan üç ayrı evrede incelenebilir.

2.4.1.1. Gelenek öncesi düzey

Bu düzeyde kişi iyi-kötü, doğru-yanlış gibi kültürel kural ve değerlere açıktır. Ancak bunları, ceza ödül gibi fiziksel sonuçlarına göre ya da bu kuralları ortaya koyan kimselerin fizik gücüne göre değerlendirir. Bu düzey iki aşamadan oluşur.

---

¹⁶ Gürhan Can "Kişilik Gelişimi" (ed.) Binnur Yeşilyaprak, "Eğitim Psikolojisi, Gelişim Öğrenme-Öğretim", Pegem Yayınları, 2006, syf. 135-140.

¹⁷ <http://www.belgeler.com/blg/2e0/ahlak-gelisimi>, Kohlberg ve Ahlak Gelişimi, syf. 8., Alıntı Tarihi 05/04/2012.

1.Aşama: Ceza ve İtaat Eğilimi: Olayların dış görünüşüne ve meydana gelen zararın büyüklüğüne bakarak karar verilir. Bir davranış cezalandırılıyorsa kötü, cezalandırılmıyorsa iyidir. Kurallara cezalandırılmamak için boyun eğilir, kuralların doğruluğuna inanıldığı için değil.

2. Aşama: Araçsal İlişkiler Eğilimi (saf çıkarıcı yönelim): Çocukların kendi ihtiyaç ve isteklerinin karşılanması önemlidir. Diğer insanların da ihtiyaçlarının farkındadırlar ancak birinci planda kendileri vardır. Çocuk ödüllendirilen davranışları yapar, cezalandırılanlardan çekinir.

2.4.1.2. Geleneksel düzey

Bu düzeyde, kişinin bir üyesi olduğu ailenin, arkadaş grubunun ya da çevrenin beklentileri kendi başına değer taşır. Seçilen referans grubunun doğru kabul ettikleri çocuğun gözünde de doğrudur. Buradaki tutum sadece sosyal düzen ve beklentilere uymak değil aynı zamanda onlara sadakattir. Mevcut sosyal düzenin korunması, desteklenmesi ve bu düzenin kurum ve gruplarıyla özdeşleşmek önemlidir. Bu düzey iki aşamadan oluşur.

3. Aşama: Kişilerarası Uyum Eğilimi (iyi çocuk eğilimi): Birey dış dünyaya ve kendi dışındaki olaylara kendi dışındaki bir bakış açısından yaklaşmaya başlar. Akran gruplarıyla işbirliği gözlenir. İyi davranış başkalarına yardım etmek ya da onları mutlu etmektir. Artık yaptıklarını ceza almamak için değil; aynı zamanda başkalarını mutlu etmek için yapmaya çalışır.

4. Aşama: Kanun ve Düzen Eğilimi: Ahlaki anlayış, çevredeki önemli görülen bireylerin beklentilerine uygun davranışların doğru bulunması yerine, davranışların toplumsal sistemin yasal kurallarına ve normlarına uygun olmasını esas alır. Doğru davranış, otoriteye ve sosyal düzene uygun olarak kişinin görevini yerine getirmesidir. Kurulu sosyal düzen eleştirilmeden kabul edilir.

2.4.1.3. Gelenek üstü (özerk ya da ilkeli) düzey

Bu düzeyde geçerliği ve uygulanırlığı olan ahlaki değerleri ve ilkeleri, bunları ortaya koyan grup ya da kişilerin yetkilerinden ve kişinin bu gruplarla özdeşleşmesinden bağımsız olarak tanımlama çabası görülür. İlk düzeyde otorite

kişinin tamamen dışındadır. İkinci düzeyde, kişi otoriteyi içselleştirmiştir, ancak sorgulamaz. Bu üçüncü düzeyde ise kişisel otorite oluşur. Kişi kendi seçtiği, üzerinde düşündüğü ahlak ilkelerine göre yargıda bulunur. Bu düzeyde de iki aşama vardır.

5. Aşama: Sosyal Sözleşme Eğilimi (kontrat ve yasaya uygunluk yönelimi): Kişi genelde toplumsal normlarla değerlere uygun davranışlar sergilemekle birlikte, insani değerlerle çatışan yasal düzenlemeleri sorgulayabilir, bu kuralların değişmesi gerektiğini savunarak bunları reddedebilir. Yasal görüş kabul edilmekle birlikte, topluma daha fazla yarar sağlayabilmek için yasaların değişebileceğine inanılır.

6. Aşama: Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi: Kişi ahlak ilkelerini kendisi seçip oluşturur. Bu ilkeleri ihlal eden kanunlara uyulmamalıdır. Çünkü “adalet yasanın üstündedir”. Bireyin haklarına saygı esastır.

2-4-2- Kohlberg'in Araştırmasında Kullandığı İkileme Örnek

Avrupa'da bir kadın, az rastlanan bir kanser hastası ve ölmek üzeredir. Son zamanlarda hayatını kurtarabilecek ilaç, aynı kasabada oturan bir eczacı tarafından bulunmuştur. Eczacı, ilaç için 2000 dolar istemektedir. Bu fiyat, ilacın maliyetinin on katıdır. Hasta kadının kocası Heinz, borç para alabileceği herkese gider. Fakat topladığı paralar, ilaç fiyatının yarısı kadardır. Heinz, eczacıya karısının ölmek üzere olduğunu söyleyerek ya ilacı biraz ucuza satmasını ya da daha sonra ödemesine izin vermesini ister. Ancak eczacı kabul etmez. Heinz çaresiz bir durumdadır. Eczanenin camını kırarak karısı için ilacı çalar.

Deneklere Hainz'in doğru mu, yanlış mı yaptığı nedenleriyle birlikte sorulur. Doğru ya da yanlış yargılarından çok bu yargıların dayandığı ahlaki düşünce tarzı üzerinde durulur.

1.Düzyey / 1.Aşama Cevapları: (Güdülenmeler ve gereksinme sonuçları göz önüne alınmaksızın, davranış fiziksel zararla ölçülüyor.)

EVET = İlacı çalmalı. İlacı çalmak aslında kötü bir şey değil. İlaç için baştan para vermeyi de denedi, zaten aslında çaldığı ilaç 2000 dolarlık değil, 200 dolarlıktır.

HAYIR= İlacı çalmamalı. Büyük bir suç. İzin almadı, zorla eczaneye girdi. Çok pahalı bir ilacı çalıp, eczaneye de camı kırarak girdi ve çok zarara yol açtı.

2.Düzy / 3. Aşama Cevapları: (Davranış güdüye ve davranışı yapan kişiye göre değerlendiriliyor. Bir davranış eğer iyi bir güdüye dayanıyor ya da iyi bir kişi tarafından yapılıyorsa iyidir, bunun tersi de kötüdür.)

EVET= İlacı çalmalı. İyi bir kocanın yapması doğal olan bir şeyi yaptı. Karısını sevdiği için yaptığı bir şeyden dolayı onu suçlayamazsınız. Eğer karısını kurtaracak kadar sevmeseydi o zaman suçlanırdı.

HAYIR= Çalmamalı. Karısı ölürse, Heinz suçlanamaz. Yasal yollarla yapabileceği her şeyi karısını sevmediği ya da kalpsiz olduğu için yapmamış değil. Bencil ve kalpsiz olan eczacıdır.

3.Düzy / 6.Aşama Cevapları: (İyi niyet bir davranışı doğru ya da yanlış yapmaz. Ancak bir davranış, kişisel olarak seçilmiş ilkelere dayanıyorsa yanlış olmaz. Kurallara uymamak aslında doğru bir davranış olabilir, fakat bu sadece kuraldan sapma ile ahlak ilkesine kesinlikle ters düşme arasındaki bir tercih durumunda söz konusudur. Ahlak ilkelerinin de yasal kurallar kadar, hatta daha fazla önemli olduğuna inanılır.)

EVET= Bu durum Heinz'i çalmakla karısını ölüme terk etmek arasında bir tercihe zorlamaktadır. Bir tercih yapılması zorunlu olduğu zaman çalmak ahlaken doğrudur. İnsan hayatını koruma ve ona saygı gösterme ilkesine dayanarak hareket etmesi gerekir.

HAYIR= Heinz, karısı kadar ilaca ihtiyaç duyan başka insanlar da olup olmadığı konusunda bir karar verme durumundadır. Heinz karısına karşı duyduğu kendi hislerine göre değil, söz konusu olabilecek bütün insanların hayatının değerini göz önüne alarak hareket etmelidir.

Bu cevap örneklerinden de görüldüğü gibi, Kohlberg'in kullandığı ahlak problemleri kesin doğru ya da yanlış davranışı kolayca saptamaya uygun değildir.

Burada dikkat edilen, doğru ya da yanlış yargısına ulaşmak için gereken usavuruştur. Kişinin hangi ahlak devresinde bulunduğunu bu usavuruş gösterir.¹⁸

2-5- CAROL GİLLİGAN'IN AHLAK GELİŞİMİNE YAKLAŞIMI

Gilligan ahlak gelişiminde ahlak sevgisi kavramının önemi üzerinde durmuştur. Gilligan, Kohlberg'in ahlak gelişimi aşamalarını kesin ve evrensel olmadığını belirtmektedir. Kohlberg'e göre ahlak gelişiminde önemli olan, bir sonraki gelişim düzeyine ulaşmakken, Gilligan'a göre ahlak gelişiminde önemli olan şey "ahlak sevgisini" kazanmaktır. Gilligan ceza ile ahlakın geliştirilemeyeceğini ve her bireyin kendisinden kaynaklanan uyarılara göre adil olma, dürüst olma gibi doğru davranışları gösterdiğini düşünmektedir.

Gilligan, Kohlberg'i eleştirerek çalışmalarına başlamış, diğer yandan ise Kohlberg'in araştırmasında kullandığı ikilemleri kullanmıştır. Kohlberg'e göre kadınlar üçüncü aşamadan sonra erkeklerden daha düşük düzeyde bir aşamada bulunma eğilimindedir. Gilligan kadınların herhangi bir yetersizlik nedeniyle düşük bir düzeyde bulunmadıklarını; ancak üçüncü düzeyden sonra toplumun beklentilerine ilişkin cinsiyet farklılıklarının açık hale geldiğini belirtmektedir. Üçüncü aşamanın ahlak gelişimi özelliği olan, başkalarına iyilik ve yardım etme, başkalarını hoşnut etme ve benzeri özellikler, çoğu toplumda kadınlardan beklenen özelliklerdir. Gilligan'a göre kadınlar bu beklentiyi karşılama ve onay görme çabası içinde olduklarından ahlak gelişimi bakımından bu dönemi aşamamış gibi görülmektedirler. Gilligan, hem kadın hem de erkek olan ergenin genç yetişkin olgunluğa eriştiğinde, Kohlberg'in gelenek sonrası dönem olarak düşündüğü ahlak gelişiminin daha ötesinde olgun olarak görevlerini yerine getirebileceklerine inanmaktadır.¹⁹

---

¹⁸ Çiğdem Kağıtçıbaşı "Günümüzde İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş" Evrim Yayıncılık , 12. Baskı, İstanbul 2010, syf. 369-373.

¹⁹ Nuray Senemoğlu, Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya, Gazi Kitabevi, 12. Baskı, Ankara 2007, syf.62-70.

2-5-1- Gilligan'a Göre Ahlak Gelişimi Evreleri

2.5.1.1. Bencillik (Gelenek Öncesi Evre): Bu evrede temel problem bireyin hayatını sürdürebilmesine yönelik uyumdur. Birey kendi ihtiyaçlarından hareketle ahlaki değerlendirmelerde bulunur.

Bencillikten sorumluluğa geçişte ahlaki yargıların odağını, kişinin kendi ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları karşılayacak olan istekleri ile başkalarına karşı yerine getirmesi gereken sorumlulukları arasındaki çatışma oluşturur. Kişinin kendi isteklerinden yana davranışta bulunması birinci evrede olduğunu, başkalarına göre sorumlulukları yerine getirmesi ikinci evrede olduğunu gösterir. Bireyin bu iki durum arasında yaşadığı çelişki onun geçiş evresinde olduğunu gösterir.

2.5.1.2. Sosyal Oluşum (Fedakarlık evresi): Bu evrede sosyal normlar ahlaki yapıyı etkiler. Başkaları için iyilik yapmak, fedakarlıkta bulunmak, incitmekten korkmak, başkalarına karşı sorumluluk duygusu hissetmek bu dönemde ortaya çıkar. Çünkü diğer insanların değerlendirmeleri önemlidir. Kadının yardım edici ve koruyucu özelliği bu evrede ortaya çıkar. İyilikten doğruluğa geçiş döneminde artık insanların değerlendirmelerinden çok yapılanların sonuçları önemli hale gelir.

2.5.1.3. İlkeli Ahlaksallık (Gelenek Sonrası Evre): Pasif direniş ahlakı olarak da ele alınan bu evrede bencillik ile sorumluluk arasındaki sürtüşme, kişinin hem kendine hem de başkalarına karşı sorumlu olduğu anlayışının benimsenmesiyle ortadan kalkar.

Gilligan'a göre ahlaki gelişim kadın ve erkekte farklıdır. Kadınlar erkeklerden farklı olarak koruyuculuk ve sorumluluk perspektifine daha çok sahiptir. Kohlberg'in araştırmalarında da erkekler soyut, hak ve adalet bakış açılarıyla ahlaki yargılara ulaşmaktadırlar.²⁰

---

²⁰ http://www.tavsiyee diyorum.com/makale_6080.htm ,Tuncay Gülen ‘‘Ahlak Gelişimi’’, Alıntı Tarihi 17/12/2011.

3- AHLAK GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Ahlak gelişimi, kişilik gelişiminin parçasıdır ve bu gelişim süreci insan hayatında her alanda yer alan faktörlerden etkilenmektedir. Kişi doğumundan itibaren cinsiyeti ile kimlik kazandıktan sonra ailenin kişiye aktardıkları, din seçimi, arkadaş çevresi, eğitim, kültür ve ekonominin etkisi ile ahlaki gelişimini tamamlar ve toplumda diğer kişiler ile iletişim içerisinde yaşar. Bu faktörlerden her biri faktör insan hayatında doğrudan yer alan, kişilik ve ahlak gelişimini etkileyen faktörlerdir.

3-1-AİLE

Aile, ahlaki gelişim sürecinin temelini oluşturur. Çocukluk yıllarında aile, toplumun kurallarını, ahlaki değerlerini çocuğa aktarmaya, onu doğru olanı göstermeye çalışır. Davranışların kazanılmasında önemli rolü olan ödül ve ceza yöntemlerinin kullanıldığı ilk ortam ailedir.

Ailenin çocuk yetiştirme tutumu, çocuğun gelişimini etkileyen en önemli etkidir. Anne-babanın çocuk yetiştirme yaklaşımı, kendi kişilik özellikleri, kendi anne babalarından öğrenmiş oldukları davranış kalıpları ve yaşadıkları çevre, eğitim durumları vb. etmenlerden etkilenir.²¹

Ataerkil toplumlarda yer alan ailelerde babanın rolü genellikle, karar vermek, çocuklara belli sınırlamalar getirerek onları disipline etmektir. Anne ise, aile bireyleri arasındaki duygusal tutum ve davranışlarda bütünleştirici ve uzlaştırıcı rolü üstlenir. Böylece çocuk anne-babası ile özdeşim yoluyla onlara ait değerleri benimser. Ailede, çocukların ahlaki gelişimini anne-baba tutumları belirler. İlişkileri sevgi ve saygıya dayanan, sorunları konuşup danışarak çözümleyen, çocuklarına söz hakkı veren anne baba tutumları demokratiktir. Çocuğunu sürekli kontrol altında tutan, kuralcı yapıya sahip, çocuk adına kararları kendileri alan ve çocuğun da bu kararlara uymasını bekleyen anne babaların tutumları otoritedir. Çocuğa büyük bir sevgiyle bağlanmış ve tüm yaşamlarını çocuğa göre düzenlemiş, onun davranışlarını büyük bir hoşgörü

---

²¹ Abide Güngör ‘‘Gelişim ve Öğrenme. Toplumsal ve Duygusal Gelişim’’ 2. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara 2002, syf. 95.

ile karşılayan anne-babaların tutumları aşırı kollayıcılıktır. Çocuğa karşı ilgisiz, maddi ve manevi ihtiyaçlarına karşı duyarsız, sevgi ve şefkati yetersiz, kontrolü gevşek olan anne-babaların tutumları ise ilgisizliktir.

Ailenin bütünlüğünün bozulması sonucu ailenin doğal ortamından uzak olarak yetişen çocuklar, ileriki yaşlarında kendilerinden beklenen rolleri ve davranış kalıplarını benimseyemeyebilir. Anne baba veya her ikisinden birinin desteği olmadan büyüyen çocuklar karşılaştıkları problemleri çözmeye çalışırken güçlük çekebilir ve kendi sorunlarıyla baş başa kalabilirler. Genellikle bu şartlarda yetişmiş çocuklarda suça yönelme, saldırgan davranışlar, yalan söyleme, duygusal sorunlar vb. davranış problemleri yüksek oranda görülebilmektedir. Düzenli ve sağlıklı aile ortamından uzakta yetişen çocukların gelişiminde ve topluma uyumunda bazı sorunlar olduğunu çeşitli araştırmaların sonuçları desteklemektedir. Bu sorunlar eğitim yaşamında da istenmeyen davranışlar ve akademik sahtekarlık eğilimi olarak karşımıza çıkabilmektedir.²² Dolayısıyla daha sonra iş hayatındaki tutumlarda da iş etiğine uygun olmayan davranışlar görülebilmektedir.

3-2-DİN

Din, toplumsal bir olgudur ve insanların varoluşu, doğa ve değer gibi soruları Tanrı kavramıyla yanıtlayan inanç sistemidir. Dünya üzerinde yaygın olan 3 dinin de ortak amacı ahlaki gelişime katkı sağlayarak insanları iyiye ve doğruya yöneltmektir. Allah, melek, cennet, cehennem vb. dini terimler soyut oldukları için, çocuklara din anlatılırken ilk önce iyi bir insan olmak, dürüst olmak gibi ahlak kuralları anlatılır.

Din, ahlaki bir yaşayışı hedef alır. Sosyal ya da başka sebeplerle, dinsiz ve ateist kimselerin de bir tür ahlak anlayışına sahip oldukları görülür. Ancak, dini inanç, ahlak için psikolojik bir faktördür; Tanrı'nın varlığına inanma, iyinin yapılması için teşvik edici bir unsurdur.²³ Bu konuda din, ahlaka destek olur. İnanç ve korkular insana emirlere boyun eğmeyi gerektirir. İnsan vicdanı harekete geçiren zorlayıcı yaptırımlar neticesinde doğru bir gelişime sahip olur. Toplumumuzda

---

²² Z. Fulya Temel, "Yetiştirme Yurdunda ve Ailesi Yanında Kalan 14-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Cinsiyet Rolü Kimlikleri ile Moral Gelişimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), HÜSBE, Ankara, 1991, syf. 107-109.

²³ Hayati Hökelekli, "Din Psikolojisi", TDV Yayınları , Ankara, 1993, s.103.

vicdan üzerinde, Allah korkusu en tesirli faktördür. ²⁴Ahlaki değerler, insanın hem doğru ve erdemli davranışta bulunma yeteneğini geliştirir, hem de dengeli ve sağlıklı bir kişilik kazanmasına yardımcı olur. Din, ahlakı etkileyen faktörler içerisinde güçlü bir role sahiptir.

3-3-ARKADAŞ ÇEVRESİ

Arkadaş çevresi, kişinin psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayarak toplumsallaştığı bir ortamdır. Bu ortam genellikle yaşları ve konumları aynı, ekonomik düzeyleri birbirlerine yakın olan, aynı etnik gruba ve din kökenine sahip kişiler tarafından oluşturulur.²⁵ Arkadaş ilişkilerinde kişilerin ilgileri, olaylara bakış açıları ve beklentileri birbirine yakındır. Kişi ergenlik dönemine kadar ailenin etkisi altındayken, ergenlikle birlikte arkadaş çevresinin etkisi altına girer ve sonrasında arkadaş çevresi kişi üzerindeki en etkili grup haline gelir. Aile ve okuldaki gelişim sürecinden farklı olarak kişi, kurallarını kendi belirleyeceği tutumlarını ortaya koymayı, fikirlerini bağımsız bir şekilde ifade etmeyi öğrenir. Arkadaş çevresi insana birçok yeni şey öğrenme fırsatı sunar; vermeyi-almayı, takım ruhunu, işbirliğiyle yapılan işlerde paylaşmayı, başka bir insanın nasıl hissettiğini anlamayı öğrenirler; sadakat, cesaret, eşitlik ve katılma duygularını besler ve güçlendirirler.²⁶ Arkadaş çevresi, kişiye güven sağlar, kendini ve başkalarını tanıma olanağı verir, onun toplumsallaşmasına ve kolektif hayata hazırlanmasına yardımcı olur. Bir yandan da arkadaşlar, olumlu ya da olumsuz şekilde model alınır. Kişinin arkadaş çevresinin davranışlarını model alması, ahlaki gelişim açısından olumlu ya da olumsuz etkiler oluşturur. Eğer bu çevre, ahlak gelişimi olumsuz olan ve uyumsuz davranışlar gösteren kimselerden oluşmuşsa, ahlak dışı davranışlar alışkanlık haline getirilebilir. Buna karşın arkadaş çevresinde cezalandırıcı ve ödüllendirici yaptırımlar da mevcuttur. Arkadaş grubu tarafından olumsuz bir davranışa verilecek tepki, o

---

²⁴ Will Durant, ‘‘Medeniyetin Temelleri’’, çev: Nejat Muallimoğlu, Boğaziçi Yay.,İstanbul 1978, syf. 133.

²⁵ Mahmut Tezcan, ‘‘Eğitim Sosyolojisi’’, Feryal Matbaası, 10. baskı Ankara 1996, syf.181.

²⁶ Frederick Elkin, Çocuk ve Toplum, çev: Nazife Güngör, Gündoğan Yay., Ankara, 1995, syf. 88-93.

davranışın değiştirilmesine neden olabilecek bir etkidir. Bu da kişiye olumsuz davranışı değiştirerek ahlak gelişimine olumlu katkı sağlar.

3-4-EĞİTİM

Eğitim bireyin ahlaki gelişimini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Global gelişme ve buna bağlı toplumsal gelişme ve değişim sürekliliği ile eğitim yenilikçi ve bilinçli bir esasa göre ele alınır. Çocuk, topluma uyum sağlarken geleceğe yönelik metotlar ile eğitim alamazsa, başkalarına uyum sağlamak ve başkalarıyla iletişim kurmak üzere yetiştirilmesi gerekirken sadece kendini yöneten bir kimse haline gelmektedir. Bu konuda eğitimin, toplumsal açıdan süregelen değişikliklerde çocuğa biçim ve yön vermesi gerekmektedir. Eğitim bireye belli bilgi ve beceriler aktarır, değer yargıları aşılıyarak, toplumda istenen davranışları geliştirmeyi amaçlar. Bu amaç, ahlaki değerleri de kapsar.

İslam eğitimcisi olan İbn Miskeveyh eğitim ve ahlak ilişkisi için; ‘‘İnsanlar, ahlaki özellikler bakımından aynı düzeyde değildirler. Bazısı iyi, bazısı kötü, bazısı uysal ve bazısı da öfkelidir. Bu niteliklere sahip olanların arasında, sayısız mertebelerde kişiler vardır. Doğuştan getirdikleri öfke, zevk, hırçınlık, açgözlülük ve benzeri kötü huyları ihmal edilip, eğitilmemiş her insan, mevcut hali üzerine büyür, ömrü boyunca da bu durumunu korur.’’ demiştir.²⁷

Kohlberg eğitim ve ahlak ilişkisine yaklaşımında, öğrencilerin ahlak gelişimine katkıda bulunabilmek için, eğitimcilerin, eğittikleri kişilerin ahlaki gelişim düzeylerini bilmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Kohlberg’e göre, ahlak eğitiminde kullanılan materyaller, öğrencilerin yaşlarına uygun mesajlar taşımalıdır. Ayrıca mesaj öğrencinin bulunduğu gelişim düzeyinin bir basamak da üzerinde olmalıdır ki öğrenci bir üst evreye yükselebilsin.²⁸

Eğitiminde, bireylerin ahlaki gelişimleri üzerinde öğretmenin rolü büyüktür. Okul öncesi dönemde çocuk, ebeveynlerini ahlak modeli olarak seçerken, okul eğitimi döneminde ise ahlak modeli olarak çoğunlukla öğretmenini seçerek onu

---

²⁷ İbn Miskeveyh, Ahlakı Olgunlaştırma, çev: Abdulkadir Şener, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983, syf. 39.

²⁸ Bedia Akarsu, ‘‘Ahlak Öğretileri’’, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982, syf.18.

otorite olarak kabul eder. Çocuğa göre öğretmenin söylediği ve yaptığı her şey doğru olduğu için öğretmeni taklit eder ve öğretmeniyle özdeşleşmeye çalışır. Öğretmenin kişiliği, öğrencilere ve olaylara karşı tutumu, öğrencilerin kişiliklerine yansır ve bu durum da olumlu ya da olumsuz bir ahlaki gelişim süreci oluşturur.²⁹

Üniversitelerde de öğrencinin farklı kişilerle ilişkileri ona, bir gruba uyum sağlamayı, sosyal yaşamın gerekleriyle yaşamayı, başkalarının düşüncelerine ve haklarına saygıyla yaklaşmayı öğretir. Okuldaki sosyal ortam, sahip olduğu adalet düzeyi oranında ahlak gelişimini etkiler. Eğitim kurumunun adil oluşu ahlak gelişimi için olumlu bir etmendir. Yapılan araştırmalar da üniversite eğitiminin öğrencilerin ahlaki gelişimlerine önemli katkılarının bulunduğuna işaret etmektedir.³⁰ Bu bağlamda eğitim görülen akademik disiplin öğrencinin ahlaki değerlendirmelerini ve eğilimlerini şekillendiren ana unsurlardan birini oluşturmaktadır.

3-5-KÜLTÜR VE EKONOMİ

İngiliz antropolog Edward Burnett Tylor kültürün bugün de geçerli olan tanımını şu şekilde yapmıştır, “ etnografyadaki en geniş anlamında, bilgi, sanat, hukuk, ahlak, töre ve tüm diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bütündür”³¹.

UNESCO uzmanlarına göre kültür: “Bir insan topluluğunun kendi tarihi tekamülü hususunda sahip olduğu şuur demektir; o surette ki, bu insan topluluğu bu tarihi tekamül şuuruna atfen varlığını devam ettirme azmini gösterir ve gelişmesini sağlar”³².

---

²⁹ Mustafa Şengün, “Ahlak Gelişimin Psiko Sosyal Dinamikleri”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Samsun 2007, sayı 23, syf. 208.

³⁰ J. R. Davis, R. E. Welton “Professional Ethics: Business Students Perceptions”, 1991, syf. 451-463. C. Jeffrey “Ethical Development of Accounting Students, Non-Accounting Business Students and Liberal Arts Students” “Issues in Accounting Education” 1993, syf. 86-96.

³¹ Bozkurt Güvenç, “İnsan ve Kültür”, Remzi Kitabevi, 7. baskı, İstanbul 1996, syf. 101.

³² Nevzat Köseoğlu, “Milli Kültür ve Kimlik”, Ötüken Yay., İstanbul 1992, syf.147.

Güngör'e göre kültür, bir cemiyette bir arada yaşayan insanların hayatın muhtelif problemlerine karşı denedikleri çözüm yollarından meydana gelmiştir. Bu çözüm tarzlarının bir kısmı zamanla sabit hale gelerek cemiyetin bütününe mal olur ve onun kültürünü teşkil eder. Diğer taraftan, sosyal ilimlerde kültürden bahsedilirken bu maddi alet ve usullerden ziyade onların arkasında mevcut bulunduğu farz edilen manevi unsurlar (inançlar, norm ve kıymet sistemleri) anlaşılır. Çeşitli cemiyetleri kültür bakımından ayırt eden şey onların kullandıkları alet ve vasıtalardan ziyade bu alet ve vasıtaların gerisindeki zihniyet veya manevi kıymetler bütünüdür.³³

Kültür ahlaki gelişim sürecindeki temel etkidir. Çünkü kültür, toplumun örf, adet, gelenek, görenek, inanç sistemi gibi yaşayış biçimlerini oluşturur ve bu da bireyin toplum içerisinde nasıl yaşayacağını belirleyen ölçütleri oluşturur. Her toplum farklı kültürlerle sahiptir. Bu farklılık onları birbirinden ayırdığı için onlara toplum olma özelliği kılar. Toplumun anlayışı, gelenek ve görenekleri bireyin gelişimini etkileyen olgulardır. Ahlak duygusunun kaynağı da sosyal çevrenin birey üzerindeki sürekli etkisidir yani bireyin ahlaki düşünce ve davranışlarını yaşadığı toplumun değerleri etkilemektedir. Üniversite öğrencileri açısından da kültür bu yönleriyle önemli bir ahlaki gelişim faktörüdür.

Ekonomi, insanların sınırsız tüketim gereksinimlerini karşılarken, kıt kaynakların elverişli bir şekilde nasıl kullanılabileceğini inceleyen bir bilim dalıdır. Ekonomi, insan ihtiyaçlarının karşılanması için çalışır ve üretim, tüketim, kalkınma, büyüme, istihdam gibi ekonomik olayları inceler. Ekonomi, yüksek istihdam düzeyine ulaşılmasını, fiyat istikrarının sağlanmasını, etkinlik ve serbestliğin sağlanmasını, gelir dağılımının adil olmasını ve ekonomik büyümeyi amaçlar.³⁴ Ancak ekonomik amaçlar, günümüzde anlamını kaybederek toplumsal hedeflerden ziyade genellikle kişiler ve grupların kendi çıkarlarını gözettiği hedefler olarak karşımıza çıkmaktadır. Rekabet esasına dayalı ilişkiler, tüketiciyi ve üreticiyi korumak adına ortaya çıkmış iken şu anki haliyle insanları kişisel çıkar hedefine

---

³³ Erol Güngör "Değerler Psikolojisi" Hollanda Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları, Amsterdam 1989, syf. 35.

³⁴ Zeynel Dinler, "İktisada Giriş", Ekin Kitabevi Yayınları, 12. Baskı, Bursa 2006.

yöneltmiştir. Ekonomik eşitsizlik bulunan toplumlarda insanlar ahlaki değerleri göz ardı ederek servet ve nüfuz sahibi olma yarışına girmektedirler.

Ahlaki düşünce ve davranışları etkileyen ekonomik faktörlerden biri gelir dağılımdaki adaletsizliktir. Gelir dağılımının adil olmadığı bir toplumda, bir yanda düşük gelirli gruplar eğitim ve diğer sosyo kültürel olanaklardan faydalanamazken, diğer yanda geliri yüksek olan grupların maddi olarak rahat yaşaması ve lüks tüketimi söz konusudur. Çocukların ve gençlerin ahlaki yeteneklerini geliştirecek ve toplumsal kalkınmaya katkı sağlayacak bir ortamın oluşturulması güçlü bir ekonomik yapı ile mümkün olur. Bu nedenle toplumun bütün kesimlerinin ekonomik düzeyinin birbirine yaklaştırılması, eğitim hizmetlerinden eşit şekilde faydalandırılması ve kültürel gelişim faaliyetlerinin toplumun tüm kesimlerine ulaştırılması ahlaki davranışlar üzerinde de pozitif etki yaratır.³⁵

Ailelerin sosyo ekonomik şartları çocukların kişiliğini farklı şekillerde etkiler. Ekonomik olarak kötü durumda olan ailelerin çocuklarında isteklerin yerine getirilememiş olması sert bir kişilik oluşumuna ve kendine de aileye de güvensizlik duymasına neden olabileceği gibi maddi durumun yetersiz olması çocukta çalışma arzusunu geliştirerek çalışkan bir kişilik oluşmasına da neden olabilir. Arkadaş çevresi ile arasında ekonomik farklar olan insanlar daha fazla sorun yaşamaktadır. Bu insanlarda arkadaş çevresine kendini beğendirme arzusu oldukça yüksektir. Üniversitede öğrenim gören gençlerde ise kumar, uyuşturucu madde kullanımı ve cinsel sapkınlıklar gibi ahlaka sığmayan daha büyük davranışlar görülebilmektedir. Bakıldığı zaman ekonomik olarak iyi durumda olan ailelerin çocuklarında bu girişimler daha yaygındır. Maddi durumu iyi olmayan bir ailenin çocuğu üniversite eğitimine başlayamazken veya kendi olanakları ile çalışarak başlarken, maddi durumu iyi olan bir ailenin çocuğu özel ders gibi çeşitli destekler alarak üniversiteye başlamaktadır. Aile ve ekonomik durum çocuğun kendi çabasıyla birleşince ileriki hayatında olacağı yeri kısmen belirler. Çocuk ailenin ekonomik durumuna güvendiği zaman kaygı hissini kaybeder. Ekonomik olarak kötü durumda olan bir çocukta da kendine ve aileye karşı güvensizlik oluşması söz konusu olabilir.

---

³⁵ Mustafa Şengün, "Ahlak Gelişimin Psiko Sosyal Dinamikleri", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Samsun 2007, sayı 23, syf. 214.

Ahlak üzerinde etkili olan ekonomik faktörlerden biri de istihdam sorunudur. İstihdam, bir toplumda fertlerin gelir temini amacıyla arzulu olarak çalıştırılmalarıdır yani isteyen herkesin iş bulabilmesi anlamına gelir. Çalışmak isteyenlerin işsiz kalması, kişisel ve toplumsal olarak önemli bir sorun teşkil eder. İşsiz kalan birey ve ailesi bulunduğu toplumun ve çağın hayat standartlarının altında yaşamak zorunda kalır.³⁶ Ailede ve yakın çevresinde işsizlik sorunuyla karşılaşmış bir üniversite öğrencisinde durum oldukça umutsuzdur, özellikle işsizlik sorununu yaşayan bu yakın kişi üniversite mezunu ise. Çünkü kişi üniversiteyi bitirdikten sonra iş bulamayacağı ve boşa okumuş olacağı düşüncesine girerek güvensizlik içerisine girebilir. Kopya ve intihal suçuna yatkın olan üniversite öğrencilerinin daha çok kaygı taşımayan, kendine ve çevresine güveni olmayan kişiler oldukları gözlemlenmiştir.

3-6-CİNSİYET

Cinsiyet faktörü, ahlaki gelişimi kadın ve erkeğin biyolojik ve psikolojik yapılarının birbirinden farklı olması yönüyle etkilemektedir. Kadınların ve erkeklerin doğuştan gelen özellikleri ve daha sonra aile ve okulla kazandığı ahlaki gelişim süreçleri farklılık gösterir.

Kız çocuklarda ve erkek çocuklarda irade, farklı gelişmesine rağmen, ahlak gelişimi açısından en önemli ortak kazanımlardan biridir. Çocuğun hoşuna gitmeyen kuralları, toplum kurallarına uygun olduğu için uyguluyor olması veya ne kadar cazip gelirse gelsin toplumda hoşna gitmeyen davranışlardan uzak durması, o çocuğun kazanmış olduğu irade ile mümkündür. Erkeklerdeki irade kazanımı genellikle zora karşı direnmek ve zorlanmalar karşısında o zoru başarabilmenin keyfini yaşaması ve yaşatmasıyla oluşmaktadır. Kız çocuklarında ise irade kazanımında duygu dünyası oluşur ve değer yargısı gelişir. Kız çocukları ahlaksız olarak nitelendirilen bir davranıştan kendisine verilen değeri kaybedeceği düşüncesi ile uzak durmaya çalışır.

---

³⁶ Hüseyin Şahin, ‘‘Türkiye Ekonomisi’’, 7.baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa 2002, syf. 526.

Yaş ilerledikçe kendi duygu ve düşünceleri, arkadaş çevresinin, aldığı eğitimin vb. etkiler sonrasında erkek ve kadında değişiklikler olsa da ahlak gelişimi için çocukluk dönemindeki irade kazanımı önemlidir.³⁷

Yapılmış bazı çalışmalarda cinsiyet faktörünün ahlaki gelişimde büyük rol oynadığı görülmüştür. Örneğin, soyut akıl yürütme ve ahlaki ikilemler konusunda ergenlik dönemindeki kişilerle yapılan bir çalışmada, kızların erkeklerden daha fazla ilişkiye ve ilgiye dayalı ahlaki anlayış belirttikleri bulunmuştur.³⁸

Gilligan'a göre doğru-yanlış, iyi-kötü gibi ahlaki ikilemlerde kadınlar ve erkekler farklı yargıya sahiptir, bu yüzden de cinsiyet farklılığı önemli bir ayrımdır. Gilligan'a göre kadınlar ahlaki yargılarını erkeklerden daha farklı düşünme ve ifade etme eğilimindedirler. Kadınlar gözlemler ve adil olmayı temel alır. Gilligan'a göre cinsiyet farklılığı biyolojik nedenlere dayanmaz, farklılığın kaynağı kişinin ilişkileri ve eğitimidir. Bu da iki farklı cinsiyete ait iki ahlaki yargı demektir. Gilligan kadın ve erkekteki bilgi ve davranış farklılığına da dikkat çeker. Ona göre insan sosyal çevresi ile etkileşim içinde gelişerek, zaman, ortam, kişilik ve başka insanlar gibi kavramlar hakkında bilgi sahibi olur. Kadının ve erkeğin yetişme biçimi kadında ve erkekte ahlak yapısı farklılığına neden olur. Erkek ahlakı, adalet, haklılık, kanun, kurallar ve hak gibi değerler etrafında gelişirken kadın ahlakının temel unsurları talep, ihtiyaç ve hislerinden oluşur. Erkek akli her şeyi araçsal olarak alırken kadın bilgisi, sezgisel olarak kabul eder. Erkek mantığı otonomi, adalet ve haklar üzerine kurulu olma eğilimindeyken, kadınların mantığı ilişki, koruma ve sorumluluk üzerine kuruludur. Erkek aracılığa eğilimli iken kadın paylaşıma eğilimlidir. Bu iki eğilim akademik sahtekarlık çerçevesinde değerlendirildiğinde, paylaşıma eğilimli insanların da aracılık eğiliminde olan insanların da kopya ve intihal suçlarını

---

³⁷http://www.moraldunyasi.com/1290-6-0-erkek_cocuklarinin_ahlak_ve_din_egitiminde_irade_temel_unsurdur.html

Adem Güneş, “Erkek Çocuklarının Din ve Ahlak Eğitiminde İrade Temel Unsurdur”, Alıntı Tarihi 12/04/2012.

³⁸ G. R. Donenberg (Geri Donenberg), L.W. Hoffman (Philip Seymour Hoffman) “Gender Differences in Moral Development.” Sex Roles, Vol., 1988, syf.701-717.

işleyebilmelerinde etkilidir. Diğer yandan erkeğin adalet ve hak duygusu ile kadının sorumluluk duygusu onları akademik sahtekarlıktan uzak tutan etkenlerdir.³⁹

Pavela, Nuss, Kibler ve Paterson'a göre, akademik sahtekarlık, öğrenciler tarafından akademik bir alıştırmada izinsiz olarak alınan ya da yapılan yardım veya öğrencilerin kendilerine ait olmayan bir çalışmayı ödünç almalarını da içeren kopya çekme ve intihal gibi davranışlardan oluşur.⁴⁰

Akademik sahtekarlık nedenlerine bakıldığında, öğrencinin yüksek not alarak akademik kabul görebileceğini düşünmesi , not hırsı ve bunun oluşturduğu büyük baskıyla, ebeveynleri memnun edebilme umudu , öğrencilerin internet üzerindeki her şeyi toplum malı olarak algılaması ve birçok üniversite öğrencisinin intihal ya da telif hakkının ne anlama geldiğini bilmemesi, öğrencilerin kopya çekmeyi toplumsal olarak kabul edilebilir görmesi ve arkadaşından gelen kopya isteğini geri çevirememesi, öğrencilerin gelecekteki meslek alanlarıyla doğrudan bağlantılı olmayan derslerin zaman ve enerji kaybettiğini düşünmesi, eğer ders alan dersleriyle ilgili değilse o dersin önemsiz olduğuna inanılması gibi sebepler yer almaktadır.⁴¹

Akademik sahtekarlığın önlenmesi için, öğretim görevlileri öğrenmeyi sağlayacak yöntemleri kullanmalı, öğrencileri ezberden uzak tutmalı, sınavlarda birden fazla soru formu kullanmalı, grup yapmalı, sınav süresine, oturma düzenine, görevli sınav gözetmenlerine karşı dikkatli olunmalı, sınav başında ve gerektiğinde sınav süresince kurallar hatırlatılmalı, sınav kurallarına uyulmadığı takdirde ne gibi işlemlerin yapılacağı net bir şekilde anlatılmalıdır. Grup projelerinde grup üyelerinden, diğer üyelerin çalışma sistemleriyle ilgili ve gizli tutulacağı sözüyle anket veya yazı istenebilir. Her bir üyeye yaptıkları projeye ilgili bilgiler sorularak katılımın ve çabanın ne kadar olduğu denetlenebilir.

---

³⁹ <http://yasamrehberlik.blogspot.com/2009/01/gilligan-ve-ahlak-geliim-kurami.html> İsmail Can, "Gilligan ve Ahlak Gelişim Kuramı", Alıntı Tarihi 17/04/2012.

⁴⁰ Aluede O., Omoregie, E. O., & Osa- Edoh, G. I., "Academic dishonesty as a contemporary problem in higher education: How academic advisors can help. Reading Improvement", 2006, page 97-106.

⁴¹ E. Eminoğlu ve Z. Nartgün "Üniversite Öğrencilerinin Akademik Sahtekarlık Eğilimlerinin Ölçülmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması" Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi Derlemesi, Cilt 6, Sayı 1, 2009, syf. 218-219.

4- İŞ AHLAKI

İş ahlakı; bütün ekonomik faaliyetlerde güven, dürüstlük, saygı ve adil davranmayı ilke edinmek ve çevre ile ilişkilerde bulunurken bu çevreyi paylaşan her insana destek olmaktır. Diğer bir tanımda ise iş ahlâkı, bir meslekle ilgili herkes tarafından benimsenmiş, genel kabul görmüş ve o mesleğe mensup olanların ulaşmak için gayret ettikleri, aykırı hareket edenleri kınama, ayıplama, yalnızlığa terk etme, işbirliği yapmama gibi yollarla cezalandırdıkları, ideal tavır, davranış, hareket ve düşünce şeklidir.⁴²

İş ahlakı; belli bir alanda işin yürütümü ve uygulanması sırasında yararlı görülen kurallar ve davranış şekilleri” olarak tanımlanmaktadır.⁴³

Genel anlamda iş ahlakı, genel ahlak kurallarının iş hayatında uygulanması olarak tanımlanabilir.

İş ahlakı; iş hayatında, ekonomik ve sosyal yaşam içinde işlevsellikleri bakımından; ilişkileri düzenleme, güven oluşturma, bütünleştirme, kontrol etme, iş barışının geliştirilmesi, dürüstlük, saygı, eşitlik kavramlarının gelişiminin sağlanması gibi nitelikler taşımaktadır.⁴⁴

İş ahlakı, 1980'lerin sonundan itibaren gündeme gelen bir konu olmuş ve giderek de önem kazanmaya başlamıştır. İş ahlakının bu kadar önem kazanmasındaki en önemli etkenler, dünyanın giderek tek bir pazar haline gelmesi ya da küreselleşmesi, insan haklarına verilen önemin artması, çevre kirliliğinin tehlikeli boyutlara ulaşmasıdır. Toplumları zengin ve mutlu yapan, doğal kaynaklardan çok, yetmişmiş ve kaliteli insan gücü ve bu insan gücünün iyi yönetilmesidir. Bir toplumdaki iş ahlakı, o toplumdaki iş gücünün kalitesinin önemli bir göstergesidir. Yalnız başına teknik bilgi zenginlik ve mutluluk yaratmaya yetmemektedir. Herkesin çalışmadan zengin olmayı hayal ettiği, kısa ve haksız yoldan para kazanmanın her

---

⁴² Metin Arslan http://birecik.harran.edu.tr/ders_notlari/is_ahlaki.pdf

⁴³ AKBULUT, Emine Ebru, "Etik Davranış Kuralları ve Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları İçin Öneri", Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, Ankara 2000, syf.4

⁴⁴ Sibel Gök, "İş etiği ile iş ahlakı arasındaki ilişki ve çalışma yaşamında iş etiğini etkileyen faktörler", Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 5 sayı 1 yıl 2008 Sayı 10, syf. 9

şeklinin doğru kabul edildiği, her yönetim kademesindeki rüşvet ve yolsuzlukların mevcut olduğu bir toplumda iş ahlakı oluşmadan yeni yatırımlar yapmak ve istihdam artışı beklemek doğru olmaz.⁴⁵

İş ahlakı konusunda üç ana yaklaşım bulunmaktadır.

a) Faydacılık Yaklaşımı: Karar ve davranışların çalışanlar üzerindeki etkilerini yargılayan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım tarafından yönlendirilen bir yönetici, davranışının çok sayıda kişinin yararına olacağını, az sayıda kişinin çıkarlarına dokunabileceğini bilerek davranışta bulunacaktır.

b) Moral Haklar Yaklaşımı: Yönetimsel kararların güvenlik, doğruluk, gizlilik, vicdan özgürlüğü, özgürce kendini ifade edebilme ve özel mülkiyet haklarına uyumunu ifade eden bir yaklaşımdır.

c) Adalet Yaklaşımı: Örgütte alınan kararların, gösterilen davranışların ve bu karar ve davranışlar sonucu doğacak fayda ve maliyetleri bireyler ve gruplar arasında ne ölçüde eşit dağıtabildiği sorunu ile ilgilenen yaklaşımdır.

Her üç yaklaşım tarafından desteklenen iş ahlakı kararı “ideal ahlaki karar”dır. İşletmede yöneticiler ve iş görenler, işletmeyi ideal iş ahlakına ulaştıracak davranışlar sergilemelidir.⁴⁶

4-1- İŞ AHLAKINDA CİNSİYET FAKTÖRÜ

Kadın yöneticilerin iş gücündeki artan oranı önemli bir eğilimdir ve bu eğilim “ahlaki karar verme” konusundaki ilgiyi de uyandırmaktadır⁴⁷.

Araştırmacıların birçoğuna göre, ahlaki konulardaki problemlerin çözümünde kadın ve erkekler birbirlerinden ayrılmaktadır⁴⁸. Bu ayrımı ortaya koymaya çalışan iki temel yaklaşım ileri sürülmektedir.

---

⁴⁵ Mahmut ARSLAN, “İş ve Meslek Ahlakı”, Nobel Yayınevi, Ankara 2001, özet sayfası.

⁴⁶ Arıkan, S. 1995; İşletmelerde Sosyal sorumluluk ve İş ahlakı, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:13 syf 171-180.

⁴⁷ DAWSON, Leslie, "Women and Men, Morality And Ethics", *Business Horizons*, Temmuz-Ağustos,1995, syf. 61.

1. Yapısal yaklaşım

2. Cinsiyet sosyalizasyonu yaklaşımı

Her iki yaklaşım da kadınların, besleyici, toplum-merkezli ve işbirlikçi bir yapıya, erkeklerin ise saldırgan, ben-merkezli ve rekabetçi bir yapıya sahip olduklarını kabul etmektedir. Yapısal yaklaşımcılar, cinsiyet farklılığının eski sosyalizasyon geleneğinden kaynaklandığı ve bundan dolayı farklı ve belirgin rol gereklerinin ortaya çıktığı görüşündedirler. Onlara göre, kadınlar kız evlat, eş ve anne olmak için, erkekler ise, erkek evlat, koca ve baba olmak için eğitilmektedirler. Kadın ve erkeğe yüklenen bu rollerin iş ortamına yansması sonucunda doğal bir farklılığın ortaya çıktığı ve bu farklılığın azaltılması için örgütsel mekanizmaların (istihdam, terfi, ödüllendirme politikaları vb.) kullanılması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁹.

Yapısal yaklaşımcılara göre, insanlar çevreye uyum sağlayabilir. Bu anlayışla, cinsiyet farklılığı da okul içerisinde alınan derslerin, girilen sınavların eşit şartlarda olmasıyla ortadan kaldırılabilir ve böylece kadın ve erkek eşit olur. “Cinsiyet sosyalizasyonu” yaklaşımını benimseyenler ise, cinsiyet ayrımının kalıtsal değerlerden doğduğunu savunmaktadırlar. Bu kalıtsal değerlerdeki farklılıklar, dış etkenlerden kaynaklanmayan, kişilik gelişimiyle alakalı davranış ve tutum farklılıklarına neden olmaktadır. Sonuç olarak, “yapısal yaklaşım”, cinsiyet ayrımının ortadan kaldırılabilceğini, “cinsiyet sosyalizasyonu yaklaşımı” ise, bu ayrımın her zaman olacağını savunmaktadır.⁵⁰

---

⁴⁸ PETERSON, Dane, Angela Rhoads, ve Bobby Vaught, “Ethical Beliefs Of Business Professionals: A Study Of Gender, Age And External Factors”, Journal of Business Ethics, 2001, syf. 225.

LOE, Terry ve William Weeks, “An Experimental Investigation Of Efforts To Improve Sales Students’ Moral Reasoning”, The Journal of Personal Selling & Sales Management, 2000, syf. 243.

⁴⁹ BETZ, Michael, Lenehan O’Connell ve John Shepard, “Gender Differences In Proclivity For Unethical Behavior”, Journal of Business Ethics, 1989, syf. 322.

⁵⁰ MARKHAM, William, “Gender Dominant Professions”, Journal Of Vocational Behavior, 1985, syf. 129-150.

FELDBERG, Roslyn ve Evelyn Glenn, “Male And Female: Job Versus Gender Models In The Sociology Of Work”, Social Problems, 1979, syf. 524-538.

Yapısal yaklaşımclar, bireyin çevresine uyum sağlayacağı görüşünde olduklarından, onlara göre örgüt ortamındaki kurallar erkekler tarafından yapıldığı için, kadınlar zamanla erkekler gibi düşünecek ve davranacaklardır. Cinsiyet sosyalizasyonu yaklaşımını benimseyenler ise, örgütün birey üzerindeki etkisinin gayri-resmi yapılaşma sayesinde gittikçe azaldığını savunmaktadırlar. Yani, kadın ve erkek çalışanlar arasındaki örgütsel ilişkiler, zamanla kadın çalışanların lehine bir atmosfer yaratacaktır.

Khazanchi'nin araştırma bulgularına göre erkek ve kadın yöneticiler, iş ahlakını "iş ortamındaki doğru davranışlar" olarak tanımlamışlardır. Bununla beraber, erkek yöneticiler doğru davranışları, kişisel çıkarlarına uygun davranışlar olarak yorumlarken, kadın yöneticiler doğru davranışları toplum çıkarlarına uygun davranışlar olarak yorumlamışlardır.⁵¹

KANTER, Rosabeth Moss, Men And Women Of The Corporation, New York, Basic Books, 1977.

⁵¹Uğur Uzel, "İş Ahlakı: Cinsiyetler Arasındaki Farklılıklar Açısından Literatür İncelemesi", Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, Manisa 2006, syf. 9-10.

İKİNCİ KISIM

ÖĞRENCİLERİN AHLAKI AÇISINDAN CİNSİYET FARKLILIKLARI ANKETİ UYGULAMASI

5-YÖNTEM, EVREN, ÖRNEKLEM ve BULGULAR

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmada kullanılan verilerin toplanmasına ilişkin veri toplama aracı, uygulama ve toplanan verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

5-1-Evren Ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 2011-2012 öğretim yıllarında Türkiye’de öğrenim veren devlet ve vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrenciler tarafından oluşturulmaktadır.

Araştırma örnelemi, 42 üniversitenin öğrencileri arasından basit tesadüfi olarak belirlenen 81’i kadın, 77’si erkek 158 öğrenciden oluşmaktadır. Bu araştırmada, veri toplamak amacıyla internet üzerinden doldurulacak bir anket formu tasarlanmıştır ve formun doldurulabilirliğinin kolay olmasına özen gösterilmiştir.

Anketin birinci bölümünde 5 soru bulunmakta ve bu sorular öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversiteleri, fakülteleri, bölümleri, üniversiteye yerleştirilme yöntemlerini ve cinsiyetlerini belirlemeye yöneliktir.

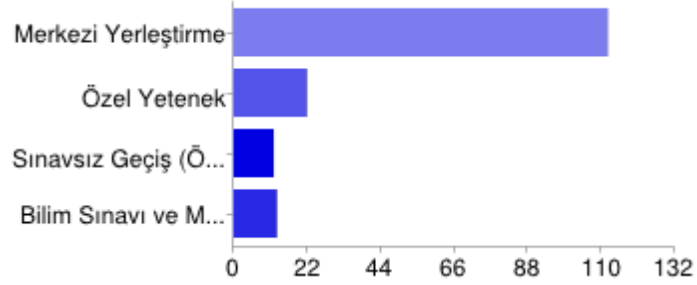
İkinci, üçüncü ve dördüncü bölümde ise, katılımcıların ahlaki değerlendirme ortalamaları ve eğilimlerini belirlemek amacıyla akademik, sosyal ve kişisel yaklaşımlarını belirleyen veriler toplanmıştır. İkinci bölümde 14 ölçek, üçüncü bölümde 7 ölçek, dördüncü bölümde 11 ölçek, toplamda 32 ölçekten oluşmaktadır. İkinci ve üçüncü bölümde beşli likert ölçeğinden yararlanılmıştır.

5-2-Uygulama

Anket, 01.06.2012- 20.06.2012 tarihleri arasında örneklem kapsamında belirlenen 300 üniversite öğrencisine gönderilmiştir. 20.07.2012 tarihine kadar anket 13'ü enstitüde, 125'i fakültede, 13'ü meslek yüksekokulunda ve 7'si yüksekokulda öğrenim gören 81'i kadın 77'si erkek 158 üniversite öğrencisi tarafından cevaplanmıştır.

Tablo 1. Üniversiteye Yerleştirilme Yöntemi

	Frekans	Yüzde Oranları (%)	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Merkezi Yerleştirilme	109	69,0	69,0	69,0
Özel Yetenek	23	14,6	14,6	83,5
Sınavsız Geçiş	13	8,2	8,2	91,8
Bilim Sınavı ve Mülakat	13	8,2	8,2	100,0
Toplam	158	100,0	100,0	

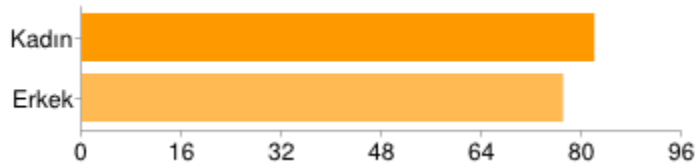
Şekil 1. Üniversiteye Yerleştirilme Yöntemine Göre Katılımcı Sayısı

Tablo 2. Öğrenim Görülen Enstitü / Fakülte / MYO / Yüksekokul

		Frekans	Yüzde Oranları (%)	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Enstitü	13	8,2	8,2	8,2
	Fakülte	125	79,1	79,1	87,3
	MYO	13	8,2	8,2	95,6
	Yüksekokul	7	4,4	4,4	100,0
	Toplam	158	100,0	100,0	

Tablo 3. Cinsiyet

		Frekans	Yüzde Oranları (%)	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kadın	81	51,3	51,3	51,3
	Erkek	77	48,7	48,7	100,0
	Toplam	158	100,0	100,0	

Şekil 2. Cinsiyet Faktörü Kapsamında Katılımcı Sayısı

Çalışma kapsamında yer alan öğrencilerin (n=158) yerleştirilme yöntemlerine, öğrenim gördükleri enstitü/fakülte/meslek yüksekokulu/yüksekokula, cinsiyetlerine ilişkin dağılımları tablolarda görüldüğü gibidir.

Katılımcıların % 69'u merkezi yerleştirme ile (n=109), % 14.6'sı özel yetenek ile (n=23), % 8.2'si sınavsız geçiş yöntemi ile (n=13) ve % 8,2'si de bilim sınavı ve mülakat ile (n=13) üniversiteye yerleştirilmiştir. Katılımcıların % 8.2'si enstitüde (n=13), % 79.1'i fakültede (n=125), % 8.2'si meslek yüksekokulunda (n=13) ve % 4.4'ü yüksekokulda (n=7) öğrenim görmektedir. Katılımcıların % 51.3'ü bayan (n=81) ve % 48.7'si erkektir (n=77).

5-3- Veri Analizleri ve Değerlendirme

Verileri değerlendirmek, frekanslarını almak, T testi, ANOVA analizi, güvenilirlik analizi gibi analizleri yapmak için bir istatistik paket programından yararlanılmaktadır.

Katılımcıların vermiş oldukları cevapların frekansları alındığında, katılımcıların birbirinden farklı 42 üniversite ve 60 bölümde öğrenim gördükleri ve her üniversite ve bölümde yer alan kişi sayısı tablo 4 ve tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 4. Üniversitelerde Öğrenim Gören Katılımcıların Sayısı

Öğrenim Görülen Üniversiteler	Frekans	Yüzde Oranları (%)	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	,6	,6	,6
Abdullah Gül Üniversitesi	1	,6	,6	1,3
Akdeniz Üniversitesi	7	4,4	4,4	5,7
Anadolu Üniversitesi	8	5,1	5,1	10,8
Ankara Üniversitesi	6	3,8	3,8	14,6
Atılım Üniversitesi	1	,6	,6	15,2
Bahçeşehir Üniversitesi	2	1,3	1,3	16,5
Balıkesir Üniversitesi	3	1,9	1,9	18,4
Beykent Üniversitesi	11	7,0	7,0	25,3
Bilkent İhsan Doğramacı Üniversitesi	2	1,3	1,3	26,6
Boğaziçi Üniversitesi	1	,6	,6	27,2
Celal Bayar Üniversitesi	2	1,3	1,3	28,5
Doğu Akdeniz Üniversitesi	1	,6	,6	29,1
Dokuz Eylül Üniversitesi	3	1,9	1,9	31,0
Dumlupınar Üniversitesi	3	1,9	1,9	32,9
Ege Üniversitesi	6	3,8	3,8	36,7
Erciyes Üniversitesi	1	,6	,6	37,3
Gazi Üniversitesi	8	5,1	5,1	42,4

Hacettepe Üniversitesi	4	2,5	2,5	44,9
İstanbul Bilgi Üniversitesi	1	,6	,6	45,6
İstanbul Ticaret Üniversitesi	2	1,3	1,3	46,8
İstanbul Üniversitesi	7	4,4	4,4	51,3
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	,6	,6	51,9
Kırıkkale Üniversitesi	3	1,9	1,9	53,8
Kocaeli Üniversitesi	1	,6	,6	54,4
Marmara Üniversitesi	5	3,2	3,2	57,6
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	,6	,6	58,2
Mimar Sinan Üniversitesi	1	,6	,6	58,9
Mugla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2	1,3	1,3	60,1
Namık Kemal Üniversitesi	1	,6	,6	60,8
Okan Üniversitesi	1	,6	,6	61,4
Onsekiz Mart Üniversitesi	4	2,5	2,5	63,9
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1	,6	,6	64,6
Osmangazi Üniversitesi	1	,6	,6	65,2
Sakarya Üniversitesi	5	3,2	3,2	68,4
Selçuk Üniversitesi	12	7,6	7,6	75,9
Süleyman Demirel Üniversitesi	32	20,3	20,3	96,2
Sütçü İmam Üniversitesi	1	,6	,6	96,8
Ufuk Üniversitesi	1	,6	,6	97,5
Uludağ Üniversitesi	1	,6	,6	98,1
Yeditepe Üniversitesi	1	,6	,6	98,7
Yıldız Teknik Üniversitesi	2	1,3	1,3	100,0
Toplam	158	100,0	100,0	

Cevaplayıcıların katılımlarına bakıldığı zaman sırasıyla, cevaplayıcıların en çok katılım sağladıkları üniversite 32 kişi ile Süleyman Demirel Üniversitesi, ikinci üniversite 12 kişinin katılımı ile Selçuk Üniversitesi, üçüncü üniversite 11 kişinin katılımı ile Beykent Üniversitesi, dördüncü üniversiteler 8'er kişinin katılımı ile Anadolu Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi, beşinci üniversiteler 7'şer kişinin katılımı ile Akdeniz Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi, altıncı sırada yer alan üniversiteler 6'şar kişinin katılımı ile Ankara Üniversitesi ve Ege Üniversitesi, yedinci sırada yer alan üniversiteler 5'er kişinin katılımı ile Marmara Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi, sekizinci sırada yer alan üniversiteler 4'er kişinin katılımı ile Hacettepe Üniversitesi ve Onsekiz Mart Üniversitesi, dokuzuncu sırada yer alan üniversiteler 3'er kişinin katılımı ile Balıkesir Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Dumlupınar Üniversitesi ve Kırıkkale Üniversitesi, onuncu sırada yer alan üniversiteler 2'şer kişinin katılımı ile Bahçeşehir Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Muğla Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi ve son olarak 1'er kişinin katılım sağladığı üniversiteler, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Abdullah Gül Üniversitesi, Atılım Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi, Namık Kemal Üniversitesi, Okan Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi, Sütçü İmam Üniversitesi, Ufuk Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi'dir.

Tablo 5. Katılımcıların Öğrenim Gördüğü Bölümler

Öğrenim Görülen Bölüm / Program	Frekans	Yüzde Oranları (%)	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Antrenörlük Eğitimi	3	1,9	1,9	1,9
Aşçılık	1	,6	,6	2,5
Bankacılık ve Sigortacılık	1	,6	,6	3,2
Baskı Sanatları	1	,6	,6	3,8
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	2	1,3	1,3	5,1
Bilgisayar Programcılığı	3	1,9	1,9	7,0
Bilişim Sistemleri Mühendisliği	1	,6	,6	7,6
Biyoloji	3	1,9	1,9	9,5
Büro Yönetimi ve Sekreterlik	1	,6	,6	10,1
Coğrafya	1	,6	,6	10,8
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	1	,6	,6	11,4
Diş Hekimliği	1	,6	,6	12,0
Dış Ticaret	1	,6	,6	12,7
Edebiyat	1	,6	,6	13,3
Ekonometri	1	,6	,6	13,9
Endüstri Mühendisliği	1	,6	,6	14,6
Endüstri Ürünleri Tasarımı	1	,6	,6	15,2
Fen Bilgisi Öğretmenliği	1	,6	,6	15,8
Finansal Ekonometri	1	,6	,6	16,5
Fizik	2	1,3	1,3	17,7
Gıda Mühendisliği	2	1,3	1,3	19,0
Görsel Sanatlar	1	,6	,6	19,6
Grafik	2	1,3	1,3	20,9
Hemşirelik	2	1,3	1,3	22,2
Hukuk	7	4,4	4,4	26,6
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı	6	3,8	3,8	30,4

İktisat	19	12,0	12,0	42,4
İnşaat Mühendisliği	2	1,3	1,3	43,0
İnsan Kaynakları ve Örgütsel Değişim	1	,6	,6	43,7
İşletme	23	14,6	14,6	58,2
İthalat İhracat	1	,6	,6	58,9
Kamu Yönetimi	3	1,9	1,9	60,8
Kimya	2	1,3	1,3	62,0
Kimya Mühendisliği	1	,6	,6	62,7
Lojistik	1	,6	,6	63,3
Makine Mühendisliği	1	,6	,6	63,9
Maliye	20	12,7	12,7	77,2
Matematik	2	1,3	1,3	78,5
Medya ve İletişim Sistemleri	1	,6	,6	79,1
Mimarlık	2	1,3	1,3	80,4
Moleküler Biyoloji ve Genetik	1	,6	,6	81,0
Muhasebe	3	1,9	1,9	82,9
Pazarlama	3	1,9	1,9	84,8
Psikoloji	3	1,9	1,9	86,7
Sağlık Yönetimi	3	1,9	1,9	88,6
Sahne Sanatları	1	,6	,6	89,2
Seramik	4	2,5	2,5	91,8
Seyahat İşletmeciliği	2	1,3	1,3	93,0
Sınıf Öğretmenliği	3	1,9	1,9	94,9
Sosyoloji	1	,6	,6	95,6
Tarih	1	,6	,6	96,2
Tekstil Mühendisliği	1	,6	,6	96,8
Temel Eczacılık Bilimleri	1	,6	,6	97,5
Tiyatro	1	,6	,6	98,1
Turizm İşletmeciliği	1	,6	,6	98,7

Uluslararası İlişkiler	1	,6	,6	99,4
Uluslararası Ticaret	1	,6	,6	100,0
Toplam	158	100,0	100,0	

158 cevaplayıcının öğrenim gördükleri bölüm veya programa göre anketimize katılım oranları, İşletme bölümünden 23 kişi ile % 14.6, Maliye bölümünden 20 kişi ile % 12.7, İktisat bölümünden 19 kişi ile % 12.0, Hukuk bölümünden 7 kişi ile % 4.4, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı bölümünden 6 kişi ile % 3.8, Seramik bölümünden 4 kişi ile % 2.5, Antrenörlük Eğitimi, Bilgisayar Programcılığı, Biyoloji, Kamu Yönetimi, Muhasebe, Pazarlama, Psikoloji, Sağlık Yönetimi, Sınıf Öğretmenliği bölümlerinden 3'er kişi ile % 1.9, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Fizik, Gıda Mühendisliği, Grafik, Hemşirelik, İnşaat Mühendisliği, Kimya, Matematik, Mimarlık, Seyahat İşletmeciliği bölümlerinden 2'şer kişi ile % 1.3, Aşçılık, Bankacılık ve Sigortacılık, Baskı Sanatları, Bilişim Sistemleri Mühendisliği, Büro Yönetimi ve Sekreterlik, Coğrafya, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Diş Hekimliği, Dış Ticaret, Edebiyat, Ekonometri, Endüstri Mühendisliği, Endüstri Ürünleri Tasarımı, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Finansal Ekonometri, Görsel Sanatlar, İnsan Kaynakları ve Örgütsel Değişim, İthalat İhracat, Kimya Mühendisliği, Lojistik, Makine Mühendisliği, Medya İletişim Sistemleri, Moleküler Biyoloji ve Genetik, Sahne Sanatları, Sosyoloji, Tarih, Tekstil Mühendisliği, Temel Eczacılık Bilimleri, Tiyatro, Turizm İşletmeciliği, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Ticaret bölümleri ve programlarından ise 1'er kişi ile % 0.6'dır.

Tablo 6. Katılımcı cevaplarının sayıları

Likert Ölçek ile Verilen Cevap Sayıları (kişi sayısı - %'lik payı)					
Sorular	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1-İş hayatında zorda kalırsam yalan söylerim.	27 - (%17.1)	76 - (%48.1)	21 - (%13.3)	28 - (%17.7)	6 - (%3.8)
2-İş hayatında başkasından çıkar sağladığım durumlar vardır.	14 - (%8.9)	69 - (%43.7)	19 - (%12.0)	43 - (%27.2)	13 - (%8.2)
3-İş hayatında yakalanma ihtimalim yoksa kurallara uymam.	11 - (%7.0)	67 - (%42.4)	32 - (%20.3)	37 - (%23.4)	11 - (%7.0)
4-İş hayatında hatalarımı telafi etmek için uğraşmam.	1 - (%0.6)	21 - (%13.3)	19 - (%12.0)	80 - (%50.6)	37 - (%23.4)
5-İş arkadaşlarım ve üstlerim özel şeyler konuşuyorken onları dinleyebilirim.	7 - (%4.4)	37 - (%23.4)	37 - (%23.4)	53 - (%33.5)	24 - (%15.2)
6-İş hayatımda grup projelerinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam.	7 - (%4.4)	44 - (%27.8)	27 - (%17.1)	61 - (%38.6)	19 - (%12.0)
7-Bir projeyi kopya ederek kendi projem gibi sunabilirim.	7 - (%4.4)	58 - (%36.7)	36 - (%22.8)	46 - (%29.1)	11 - (%7.0)
8-İnsanlara yardımcı olmayı pek istemem.	4 - (%2.5)	14 - (%8.9)	24 - (%15.2)	60 - (%38.0)	56 - (%35.4)
9-Üzerime baskı kurulursa sert tepki veririm.	24 - (%15.2)	81 - (%51.3)	26 - (%16.5)	25 - (%15.8)	2 - (%1.3)
10-İş hayatında risk almayı istemem.	10 - (%6.3)	37 - (%23.4)	24 - (%15.2)	59 - (%37.3)	28 - (%17.7)
11-Sevdiğim, saydığım, değer verdiğim bir kişi haksız bile olsa tanımadığım bir kişiye karşı onu savunurum.	12 - (%7.6)	53 - (%33.5)	40 - (%25.3)	42 - (%26.6)	11 - (%7.0)
12-Kendimi diğer insanlara adayamam.	13 - (%8.2)	49 - (%31.0)	36 - (%22.8)	50 - (%31.6)	10 - (%6.3)
13-Çabuk pes ederim.	2 - (%1.3)	19 - (%12.0)	28 - (%17.7)	70 - (%44.3)	39 - (%24.7)

14-İşbirliği yasaklanmış da olsa bir sorunun çözümü için işbirliği yaparım.	12 - (%7.6)	94 - (%59.5)	27 - (%17.1)	21 - (%13.3)	4 - (%2.5)
15-Günlük hayatta küfür ederim.	22 - (%13.9)	76 - (%48.1)	17 - (%10.8)	30 - (%19.0)	13 - (%8.2)
16-Yere çöp atarım.	3 - (%1.9)	59 - (%37.3)	27 - (%17.1)	50 - (%31.6)	19 - (%12.0)
17-Arkadaşlarımın arkasından kötü şeyler söylediğim zamanlar oldu.	6 - (%3.8)	75 - (%47.5)	31 - (%19.6)	38 - (%24.1)	8 - (%5.1)
18-Satıcı bana para üstünü çok verdiğinde söylemeyebilirim.	5 - (%3.2)	41 - (%25.9)	21 - (%13.3)	46 - (%29.1)	45 - (%28.5)
19-Hız limitini aştığım zamanlar oldu.	15 - (%9.5)	75 - (%47.5)	15 - (%9.5)	40 - (%25.3)	13 - (%8.2)
20-Sigara, alkol, kumar gibi alışkanlıklarım vardır.	10 - (%6.3)	83 - (%52.5)	13 - (%8.2)	32 - (%20.3)	20 - (%12.7)
21-Ahlaklı olmak için kişinin dindar olması gereklidir.	10 - (%6.3)	38 - (%24.1)	31 - (%19.6)	44 - (%27.8)	35 - (%22.2)

Sorular	Katılımcıların Cevapları	
	Evet	Hayır
22-Küçükken bir şeyler çaldım.	78 - (%49.4)	80 - (%50.6)
23-Kimsenin bilmediği kötü bir şey yaptım.	81 - (%51.3)	77 - (%48.7)
24-Duygusal biri değilim.	80 - (%50.6)	78 - (%49.4)
25-Kararsızım.	93 - (%58.9)	65 - (%41.1)
26-Pasif biriyimdir.	40 - (%25.3)	118 - (%74.7)

27-Pek kibar değilimdir.	80 - (%50.6)	78 - (%49.4)
28-Gerçekten hasta olmadığım halde hastayım diyerek derse girmemezlik yaptım.	116 - (%73.4)	42 - (%26.6)
29-Yayınlanmış bir eseri yazarın izni olmadan kullanırım.	103 - (%65.2)	55 - (%34.8)
30-Sınavlarda başkasına kopya verebilirim.	133 - (%84.2)	25 - (%15.8)
31-Sınavlarda başkasından kopya çekerim.	113 - (%71.5)	45 - (%28.5)
32-Sınavlarda herhangi bir şekilde kopya çekerim.	116 - (%73.4)	42 - (%26.6)

“İş hayatında zorda kalırsam yalan söylerim” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 17,1’i kesinlikle katılıyorum, % 48,1’i katılıyorum, % 13,3’ü kararsızım, %17,7’si katılmıyorum, % 3,8’i kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“İş hayatında başkasından çıkar sağladığım durumlar vardır” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 8,9’u kesinlikle katılıyorum, % 43,7’si katılıyorum, % 12,0’sı kararsızım, % 27,2’si katılmıyorum, % 8,2’si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“İş hayatında yakalanma ihtimalim yoksa kurallara uymam” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 7,0’si kesinlikle katılıyorum, % 42,4’ü katılıyorum, % 20,3’ü kararsızım, % 24,3’ü katılmıyorum, % 7,0’sı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“İş hayatında hatalarımı telafi etmek için uğraşmam” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 0,3’ü kesinlikle katılıyorum, % 13,3’ü katılıyorum, % 12,0’sı kararsızım, % 50,6’sı katılmıyorum, % 23,4’ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“İş arkadaşlarım ve üstlerim özel şeyler konuşuyorken onları dinlerim” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 4,4’ü kesinlikle katılıyorum, % 23,4’ü katılıyorum, % 23,4’ü kararsızım, % 33,5’i katılmıyorum, % 15,2’si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“İş hayatında grup projesinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 4,4’ü kesinlikle katılıyorum, % 27,8’i katılıyorum, % 17,1’i kararsızım, % 38,6’sı katılmıyorum, % 12,0’ı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Bir projeyi kopya ederek kendi projem gibi sunabilirim” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 4,4’ü kesinlikle katılıyorum, % 36,7’si katılıyorum, % 22,8’i kararsızım, % 29,1’i katılmıyorum, % 7,0’ı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“İnsanlara yardımcı olmayı pek istemem” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 2,5’i kesinlikle katılıyorum, % 8,9’u katılıyorum, % 15,2’si kararsızım, % 38,0’ı katılmıyorum, % 35,4’ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Üzerime baskı kurulursa sert tepki veririm” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 15,2’si kesinlikle katılıyorum, % 51,3’ü katılıyorum, % 16,5’i kararsızım, % 15,8’i katılmıyorum, % 1,3’ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“İş hayatında risk almayı istemem” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 6,3’ü kesinlikle katılıyorum, % 23,4’ü katılıyorum, % 15,2’si kararsızım, % 37,3’ü katılmıyorum, % 17,7’si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Sevdiğim, saydığım, değer verdiğim bir kişi haksız bile olsa tanımadığım bir kişiye karşı onu savunurum” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 7,6’sı kesinlikle katılıyorum, % 33,5’i katılıyorum, % 25,3’ü kararsızım, % 26,6’sı katılmıyorum, % 7,0’ı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Kendimi diğer insanlara adayamam” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 8,2’si kesinlikle katılıyorum, % 31,0’ı katılıyorum, % 22,8’i kararsızım, % 31,6’sı katılmıyorum, % 6,3’ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Çabuk pes ederim” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 1,3’ü kesinlikle katılıyorum, % 12,0’i katılıyorum, % 17,7’si kararsızım, % 44,3’ü katılmıyorum, % 24,7’si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“İşbirliği yasaklanmış da olsa bir sorunun çözümü için işbirliği yaparım” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 7,6’sı kesinlikle katılıyorum, % 59,5’i katılıyorum, % 17,1’i kararsızım, % 13,3’ü katılmıyorum, % 2,5’i kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Günlük hayatta küfür ederim” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 13,9’u kesinlikle katılıyorum, % 48,1’i katılıyorum, % 10,8’i kararsızım, % 19,0’u katılmıyorum, % 8,2’si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Yere çöp atarım” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 1,9’u kesinlikle katılıyorum, % 37,3’ü katılıyorum, % 17,1’i kararsızım, % 31,6’sı katılmıyorum, % 12,0’si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Arkadaşlarımın arkasından kötü şeyler söylediğim zamanlar oldu” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 3,8’i kesinlikle katılıyorum, % 47,5’i katılıyorum, % 19,6’sı kararsızım, % 24,1’i katılmıyorum, % 5,1’i kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Satıcı bana para üstünü çok verdiğinde söylemeyebilirim” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 3,2’si kesinlikle katılıyorum, % 25,9’u katılıyorum, % 13,3’ü kararsızım, % 29,1’i katılmıyorum, % 28,5’i kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Hız limitini aştığım zamanlar oldu” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 9,5’i kesinlikle katılıyorum, % 47,5’i katılıyorum, % 9,5’i kararsızım, % 25,3’ü katılmıyorum, % 8,2’si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Sigara, alkol, kumar gibi alışkanlıklarım vardır” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 6,3’ü kesinlikle katılıyorum, % 52,5’i katılıyorum, % 8,2’si kararsızım, % 20,3’ü katılmıyorum, % 12,7’si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Ahlaklı olmak için kişinin dindar olması gereklidir” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 6,3’ü kesinlikle katılıyorum, % 24,1’i katılıyorum, % 19,6’sı kararsızım, % 27,8’i katılmıyorum, % 22,2’si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Küçükken bir şeyler çaldım” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 49,4’ü evet, % 50,6’sı hayır cevabını vermiştir.

“Kimsenin bilmediği kötü bir şey yaptım” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 51,3’ü evet, % 48,7’si hayır cevabını vermiştir.

“Duygusal biri değilim” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 50,6’sı evet, % 49,4’ü hayır cevabını vermiştir.

“Kararsızım” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 58,9’u evet, % 41,1’i hayır cevabını vermiştir.

“Pasif biriyimdir” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 25,3’ü evet, % 74,7’si hayır cevabını vermiştir.

“Pek kibar değilimdir” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 50,6’sı evet, % 49,4’ü hayır cevabını vermiştir.

“Gerçekten hasta olmadığım halde hastayım diyerek derse girmemezlik yaptım” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 73,4’ü evet, % 26,6’sı hayır cevabını vermiştir.

“Yayınlanmış bir eseri yazarın izni olmadan kullanırım” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 65,2’si evet, % 34,8’i hayır cevabını vermiştir.

“Sınavlarda başkasına kopya verebilirim” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 84,2’si evet, % 15,8’i hayır cevabını vermiştir.

“Sınavlarda başkasından kopya çekerim” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 71,5’i evet, % 28,5’i hayır cevabını vermiştir.

“Sınavlarda herhangi bir şekilde kopya çekerim” sorusuna cevaplayıcılarımızın % 73,4’ü evet, % 26,6’sı hayır cevabını vermiştir.

Tablo 7 ve tablo 8’de güvenilirlik analizi sonucunda “Üzerime baskı kurulursa sert tepki veririm”, “İş hayatında risk almayı istemem”, “Çabuk pes ederim”, “Ahlaklı olmak için kişinin dindar olması gereklidir” ölçekleri; 0,20’nin altında kaldığı için testten çıkarılır, elenir. Bu maddeler çıkarıldıktan sonra, kalan maddeler üzerinden güvenilirlik işlemleri yeniden uygulanır.

Madde toplam istatistikleri tablosunda Madde-Ölçek toplam korelasyonu sütunu verileri her bir maddenin madde-test (toplam) korelasyon katsayılarını veriyor. Burada korelasyon katsayısı 0.20’nin altına düşenler elenir. Bu katsayılar aynı zamanda; madde ayırıcılık indisine eşittir.

17 madde için hesaplanan Alfa katsayısı 0,834 bulunur. (4 madde çıkarılmadan önce, 21 madde üzerinden yapılan işlemde Alfa katsayısı 0.815 bulunmuştu.) Korelasyon katsayısı 0.20’nin altında olmadığı için 17 maddeden oluşan nihai testimize güvenilir gözüyle bakılabilir.

Tablo 7. Güvenilirlik İstatistikleri

Alfa Katsayısı	Madde Sayısı
,834	17

Tablo 8. Madde-Toplam İstatistikleri

	Ölçek Ortalaması	Ölçek Varyansı	Madde-Ölçek Toplam Korelasyonu	Ölçek Alfa’sı
İş hayatında zorda kalırsam yalan söylerim	48,91	86,298	,435	,826
İş hayatında başkasından çıkar sağladığım durumlar vardır	48,52	81,219	,647	,813

İş hayatında yakalanma ihtimalim yoksa kurallara uymam	48,53	83,983	,554	,819
İş hayatında hatalarımı telafi etmek için uğraşmam	47,51	87,181	,454	,825
İş arkadaşlarım ve üstlerim özel şeyler konuşuyorken onları dinleyebilirim.	48,03	85,171	,473	,824
İş hayatımda grup projelerinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam.	48,08	87,477	,357	,830
Bir projeyi kopya ederek kendi projem gibi sunabilirim.	48,37	85,826	,474	,824
İnsanlara yardımcı olmayı pek istemem.	47,39	85,578	,495	,823
Sevdiğim saydığım değer verdiğim bir kişi haksız bile olsa tanımadığım bir kişiye karşı onu savunurum	48,42	89,596	,265	,835
Kendimi diğer insanlara adayamam	48,37	89,127	,283	,834
İşbirliği yasaklanmış da olsa bir sorunun çözümü için işbirliği yaparım.	48,91	90,507	,285	,833
Günlük hayatta küfür ederim	48,75	86,700	,369	,830
Yere çöp atarım	48,20	83,713	,556	,819
Arkadaşlarımın arkasından kötü şeyler söylediğim zamanlar oldu	48,55	89,867	,277	,834
Satıcı bana para üstünü çok verdiğinde söylemeyebilirim	47,80	83,292	,504	,822
Hız limitini aştığım zamanlar oldu	48,59	84,256	,491	,823
Sigara alkol kumar gibi alışkanlıklarım vardır	48,54	84,454	,465	,824

Tablo 9. Grup İstatistikleri

Cinsiyet		Kişi Sayısı (N)	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ortalaması
Yerleştirilme Yöntemi	Kadın	81	1,63	1,006	,112
	Erkek	77	1,48	,898	,102

Tablo 10. Bağımsız Örnekler Testi (t testi)

		Varyansların Eşitliği İçin Levene's Test		Ortalamaların Eşitliği İçin t-testi						
		F	(p)	t	Serbestlik derecesi	(p2)	Ortalama	Standart Hata Farkı	95% Ortalama İçin Güven Aralığı	
								Alt sınır	Üst sınır	
Yerleştirilme Yöntemi	Varyanslar eşit	1,154	,284	,982	156	,328	,149	,152	-,151	,449
	Varyanslar eşit değil			,984	155,393	,326	,149	,151	-,150	,448

H_0 = Cinsiyete göre yerleştirilme yöntemleri eşittir.

H_1 = Cinsiyete göre yerleştirilme yöntemleri birbirinden farklıdır.

Bağımsız örnekler testinde (t testi) veri sonucuna bakıldığında (p) değeri “,284” bulunmuştur, dolayısıyla dağılım homojendir. Dağılımın homojen olabilmesi için $(p) > 0,05$ olması gerekmektedir. $p > 0,05$ olduğu için yerleştirilme yöntemine göre cinsiyet oranlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemektedir. H_0 kabul edilir.

Tablo 11. “Küçükken bir şeyler çaldım” ve “Ahlaklı olmak için kişinin dindar olması gereklidir” Ölçeklerinin Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları

ANOVA

	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	(p)
Gruplar arası	,397	4	,099	,388	,817
Gruplar içi	39,097	153	,256		
Toplam	39,494	157			

H_0 = “Küçükken bir şeyler çaldım” diyenler ile “Ahlaklı olmak için kişinin dindar olması gereklidir” diyenlerin ortalaması eşittir.

H_1 = “Küçükken bir şeyler çaldım” diyenler ile “Ahlaklı olmak için kişinin dindar olması gereklidir” diyenlerin ortalaması eşit değildir.

(p)= ,817 bulunmuştur. $p > 0,05$ olduğundan dolayı H_0 kabul edilir. Küçükken bir şeyler çalmış olanların ahlaklı olmak için kişinin dindar olması gerektiğini düşündüğü görülmektedir.

“Küçükken bir şeyler çaldım” gibi toplumda özellikle din faktörü etkisiyle yanlış ve ahlaksızlık olarak değerlendirilen ve yasal olarak suç olan bir soruya öğrencilerden vermeleri beklenen yanıtlar olumsuz iken, 158 öğrencinin 78’i “evet”, 80’i “hayır” cevabını vermiştir. Evet yanıtını verenlerin 35’i kadın, 43’ü erkektir. Öğrencilerin “ahlaklı olmak için kişinin dindar olması gerekir” sorusunu kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyerek yanıtlamalarının nedeni ise din ve toplumun kişinin ahlaki gelişimini etkilemesindedir. Küçükken yapılmış hatalar, ilerleyen yaşlarda, kişinin ahlak gelişimini etkileyen faktörler ile olumlu şekilde entegre olması sonucunda tekrarlanmamaktadır ancak tersi durumda söz konusu olabilmektedir.

Tablo 12. ‘‘Gerçekten Hasta Olmadığım Halde Hastayım Diyerek Derse Girmemezlik Yaptım’’ ve ‘‘İş Hayatında Zorda Kalırsam Yalan Söylerim’’ Ölçeklerinin Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları

ANOVA

	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	(p)
Gruplar arası	,643	4	,161	,814	,518
Gruplar içi	30,193	153	,197		
Toplam	30,835	157			

Ho= ‘‘Gerçekten hasta olmadığım halde hastayım diyerek derse girmemezlik yaptım’’ ve ‘‘İş hayatında zorda kalırsam yalan söylerim’’ ölçeklerinin ortalamaları eşittir.

Hı= ‘‘Gerçekten hasta olmadığım halde hastayım diyerek derse girmemezlik yaptım’’ ve ‘‘İş hayatında zorda kalırsam yalan söylerim’’ ölçeklerinin ortalamaları eşit değildir.

Gerçekten hasta olmadığım halde hastayım diyerek derse girmemezlik yaptım ve iş hayatında zorda kalırsam yalan söylerim ölçeklerinin cevaplanma ortalamaları eşittir, iki ölçek arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur; $F(4,153)= 0,814$; $(p)= ,518$ bulunmuştur, $p>0,05$.

Gerçekten hasta olmadığım halde derse girmemezlik yaptım ölçeğine 158 öğrenci içerisinde 59’u kadın, 57’si erkek 116 öğrencimiz evet cevabını vermiştir.

Tablo 13. Cinsiyet Gruplarının ‘‘Bir Projeyi Kopya Ederek Kendi Projem Gibi Sunabilirim’’ Sorusuna Vermiş Oldukları Cevapların Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları

Cinsiyet	ANOVA				
	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	(p)
Gruplar arası	2,140	4	,535	2,192	,072
Gruplar içi	37,335	153	,244		
Toplam	39,475	157			

H_0 = Cinsiyet gruplarının ‘‘bir projeyi kopya ederek kendi projem gibi sunabilirim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

H_1 = Cinsiyet gruplarının ‘‘bir projeyi kopya ederek kendi projem gibi sunabilirim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Cinsiyet gruplarının ‘‘bir projeyi kopya ederek kendi projem gibi sunabilirim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur; $F(4, 153) = 2,192$; $(p) = ,072$ bulunmuştur, $p > 0,05$.

Tablo 14. “Yayınlanmış Bir Eseri Yazarın İzni Olmadan Kullanırım” ve “İş Hayatında Yakalanma İhtimalim Yoksa Kurallara Uymam” Ölçeklerinin Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları

ANOVA

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	(p)
Gruplar arası	,590	4	,147	,640	,635
Gruplar içi	35,264	153	,230		
Toplam	35,854	157			

H_0 = “Yayınlanmış bir eseri yazarın izni olmadan kullanırım” ve “İş hayatında yakalanma ihtimalim yoksa kurallara uymam” ölçeklere verilen yanıtların ortalamaları eşittir.

H_1 = “Yayınlanmış bir eseri yazarın izni olmadan kullanırım” ve “İş hayatında yakalanma ihtimalim yoksa kurallara uymam” ölçeklere verilen yanıtların ortalamaları eşit değildir.

“Yayınlanmış bir eseri yazarın izni olmadan kullanırım” ve “İş hayatında yakalanma ihtimalim yoksa kurallara uymam” ölçeklere verilen yanıtların ortalamaları eşittir, cevaplama ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur; $F(4, 153) = ,640$; $(p) = ,635$ bulunmuştur, $p > 0,05$.

Yayınlanmış eseri kopya eden öğrencilerin 51’i kadın, 52’si erkektir.

Tablo 15. Cinsiyet Gruplarının ‘‘Sınavlarda Başkasına Kopya Verebilirim’’ Sorusuna Vermiş Oldukları Cevapların Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları

ANOVA

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	(p)
Gruplar arası	1,392	4	,348	1,398	,237
Gruplar içi	38,083	153	,249		
Toplam	39,475	157			

H_0 = Cinsiyet gruplarının ‘‘sınavlarda başkasına kopya verebilirim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur.

H_1 = Cinsiyet gruplarının ‘‘sınavlarda başkasına kopya verebilirim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır.

Cinsiyet gruplarının ‘‘sınavlarda başkasına kopya verebilirim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur; cevaplara verilen ortalamalar eşittir. $F(4, 153)= 1,398$; $(p)= ,237$ bulunmuştur, $p>0,05$.

Sınavlarda başkasına kopya verebilirim diyen erkek katılımcıların sayısı 67, kadın katılımcıların sayısı 66 olarak belirlenmiştir.

Tablo 16. Cinsiyet Gruplarının ‘‘Sınavlarda Başkasından Kopya ekerim’’ Sorusuna Vermiş Oldukları Cevapların Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları

ANOVA

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	(p)
Gruplar arası	2,044	4	,511	2,089	,085
Gruplar içi	37,430	153	,245		
Toplam	39,475	157			

H_0 = Cinsiyet gruplarının ‘‘sınavlarda başkasından kopya çekerim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları eşittir.

H_1 = Cinsiyet gruplarının ‘‘sınavlarda başkasından kopya çekerim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları eşit değildir.

Cinsiyet gruplarının ‘‘sınavlarda başkasından kopya çekerim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur; $F(4,153)= 2,089$; $(p)= ,085$ bulunmuştur, $p>0,05$.

Sınavlarda başkasından kopya çekerim diyen erkek katılımcıların sayısı 63, kadın katılımcıların sayısı 50 olarak belirlenmiştir.

Tablo 17. Cinsiyet Gruplarının ‘‘Sınavlarda Herhangi Bir Şekilde Kopya Çekerim’’ Sorusuna Vermiş Oldukları Cevapların Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları

ANOVA

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	(p)
Gruplar arası	,659	4	,165	,650	,628
Gruplar içi	38,815	153	,254		
Toplam	39,475	157			

Ho= Cinsiyet gruplarının ‘‘sınavlarda herhangi bir şekilde kopya çekerim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları eşittir.

H1= Cinsiyet gruplarının ‘‘sınavlarda herhangi bir şekilde kopya çekerim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları eşit değildir.

Cinsiyet gruplarının ‘‘sınavlarda herhangi bir şekilde kopya çekerim’’ faktörünü cevaplama ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur; $F(4,153)=0,650$; $(p)=,628$ bulunmuştur, $p>0,05$.

Sınavlarda herhangi bir şekilde kopya çeken öğrencilerin 55’i kadın 61’i erkektir.

Tablo 18. Cinsiyet Gruplarının ‘‘İş Hayatında Grup Projesinde Üzerime Düşenden Daha Fazlasını Yapmam’’ Sorusuna Vermiş Oldukları Cevapların Varyans Analizi (ANOVA) ile Karşılaştırma Sonuçları

ANOVA

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	(p)
Gruplar arası	2,935	4	,734	3,073	,018
Gruplar içi	36,539	153	,239		
Toplam	39,475	157			

H_0 = Cinsiyet gruplarının ‘‘iş hayatında grup projesinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam’’ faktörünü cevaplama ortalamaları eşittir.

H_1 = Cinsiyet gruplarının ‘‘iş hayatında grup projesinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam’’ faktörünü cevaplama ortalamaları eşit değildir.

Cinsiyet gruplarının ‘‘grup projesinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam’’ faktörünü cevaplama ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır; $F(4,153)=3,073$; $(p)=,018$ bulunmuştur $p<0,05$.

Öğrencilerden, grup projesinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam sorusuna kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiş olanların ortalaması, kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım ve katılmıyorum cevaplarını vermiş olan grupların ortalamalarından daha düşüktür. Öğrencilerden, grup projesinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam sorusuna katılmıyorum cevabını vermiş olanların ortalaması, kesinlikle katılıyorum, katılıyorum ve kararsızım cevaplarını vermiş olan grupların ortalamalarından daha düşüktür. Öğrencilerden, grup projesinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam sorusuna katılıyorum cevabını vermiş olanların ortalaması, kesinlikle katılıyorum ve kararsızım cevaplarını vermiş olan grupların ortalamalarından daha düşüktür. Öğrencilerden, grup projesinde üzerime düşenden

daha fazlasını yapmam sorusuna kesinlikle katılıyorum cevabını vermiş olanların ortalaması, kararsızım cevabını vermiş olan grubun ortalamasından daha düşüktür. Kadınların erkeklerden daha çok grup projesinde üzerine düşenden fazlasını yaptığı belirlenmiştir. Sayısal olarak 50 kadın katılımcının grup projesinde üzerine düşenden fazlasını yaptığı ve 30 erkek katılımcının grup projesinde üzerine düşenden fazlasını yaptığı belirlenmiştir. Grup projesinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam ölçeğine evet yanıtı veren erkek öğrenci sayısı 47, kız öğrenci sayısı 31'dir.

Kız ve erkek öğrencilerin sosyal nitelikli sorulara vermiş oldukları cevaplara bakıldığı zaman; "günlük hayatta küfür ederim" sorusuna erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla çok daha fazla "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" cevaplarını verdikleri (kız öğrenciler kesinlikle katılıyorum cevabını seçmemişlerdir, bu cevaba katılımları % 0'dır.), "hız limitini aştığım zamanlar oldu" sorusuna yine erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" cevaplarını verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğrencilerin küfür etmeyi ve hız limitini aşmayı ahlaki açıdan yanlış bulmamasında aile, arkadaş çevresi, kültür ve cinsiyet faktörleri etkili olmaktadır. Erkek çocuk için çok da yanlış olarak değerlendirilmeyen bu davranış bozuklukları kız çocukları için toplumda her zaman daha yanlış olarak değerlendirilmektedir ve bu nedenle erkek çocukları ahlak gelişimini olumsuz etkileyen küfürü günlük yaşamda sıkça kullanmaktadırlar. Hız limitini aşmak, genellikle arkadaş grubuna kendini ispatlama gibi yanlış düşüncelere sahip olan gençler tarafından uygulanan ve genellikle erkek çocuklarındaki ispat çabaları arasında yaygın olan bir ahlaki davranış bozukluğudur.

Katılımcıların cevaplarına bakıldığı zaman "duygusal biri değilim" ve "pek kibar değilimdir" sorularına erkek öğrenciler daha çok "evet" cevabını, kız öğrenciler ise "hayır" cevabını vermişlerdir. Kız öğrencilerden 48'i duygusal olduğunu, erkek öğrencilerden 30'u duygusal olduğunu belirtmiştir. Pek kibar değilim diyen erkek öğrencilerin sayısı 51 iken, kız öğrencilerin sayısı 29'dur. Kadınların erkeklere göre daha duygusal ve kibar olmaları cinsiyet ve toplum faktörüyle bağlantılıdır. Cinsiyet faktörüne göre kadın ve erkekler hem biyolojik olarak hem de psikolojik olarak birbirlerinden farklıdır. Yine toplum faktörü, erkek ve kadının duygusal ve kibar olma davranışları üzerinde önemli rol oynar. Kadınlar duygusal ve kibar oluşlarını kolay ifade edebilirler ama bunlar erkekler için her

zaman rahat ifade edilemeyen olgulardır. Kişisel ölçeklerimizden olan “pasif biriyimdir” sorusuna katılımcılarımızın vermiş oldukları cevaplar aynı yönlüdür. 22 erkek öğrenci, 18 kız öğrenci “pasif biriyimdir” ölçeğine “evet” yanıtını vermişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Giriş bölümünde değinildiği üzere bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin ahlak gelişiminin sosyal, kişisel ve akademik olarak ölçülmesi ile cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak ve iş yaşamlarında sergileyecekleri tutumu belirlemektir. Çalışmanın ilk evresinde ahlak ve ahlak gelişimi tanımları yapılmış, ahlak gelişimi kuramları ve ahlak gelişimini etkileyen faktörler teorik olarak incelenmiş, iş ahlakı kavramı açıklanarak cinsiyet faktörü ile değerlendirilmiştir, daha sonra öğrencilerin tutumlarını belirlemeyi amaçlayan bir anket formu hazırlanmış, öğrencilere gönderilmiş, toplanan verilerin analizleri yapıldıktan sonra yorumlamalar yapılmıştır.

Üniversite öğrencilerine yapılan ankete verilen cevaplarda cinsiyet faktörünün etkisi ile birçok ölçekte farklılaşma olmadığı, bir kaç tane ölçekte ise farklılaşma olduğu belirlenmiştir.

Akademik özellik taşıyan sorular üzerinde farklılaşma tespit edilen tek ölçek ‘grup projesinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam’ olarak belirlenmiştir. Bu ölçekte erkek öğrenciler bu öneriye daha çok katıldığı görülmüştür.

Diğer akademik özellik taşıyan ölçeklere verilen yanıtlarda ise gerçekten hasta olmadığı halde derse girmeyen, kopya ve intihal suçlarını işleyen öğrencilerin ortalamalarında farklılaşma olmadığı belirlenmiştir.

Kız ve erkek öğrencilerin sosyal nitelikli sorulara vermiş oldukları cevaplara bakıldığı zaman farklılaşma tespit edilen ölçekler ‘günlük hayatta küfür ederim’ ve ‘hız limitini aştığım zamanlar oldu’ ölçekleridir. Bu iki ölçekte de erkek öğrencilerin önerilere daha çok katıldığı saptanmıştır.

Bu iki ölçek dışında anketimizde yer alan sosyal nitelikli sorulara kız ve erkek öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar arasında farklılaşma bulunmamaktadır.

Üniversite öğrencilerinin ahlak gelişiminin kişisel olarak ölçülmesi sonucunda en çok farklılaşmanın, ‘duygusal biri değilim’ ve ‘pek kibar değilimdir’ sorularına olan cevaplarda olduğu görülmektedir. Bu iki ölçekteki önermeye de erkek öğrencilerin daha çok katıldığı saptanmıştır.

Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin yanıtlarından yola çıkarak üniversitelerde kopya ve intihal gibi akademik açıdan ahlaksız davranışların mevcut olduğu söylenebilir. Öğrencilerin bu davranışları sergilemelerinin nedenlerinden bazıları, kopya ve intihalin suç olarak algılanmaması, bu davranışların gelecekte sahip olacakları mesleklerinde etkisi olmayacağını düşünmeleri, aile ve çevre tarafından başarısız olarak değerlendirilme korkusu, ders ve sınıf tekrarı yapma korkusu, öğrenim süresince alınan derslere mezuniyet sonrası girilen sınavlarda tekrar çalışılması gerektiği için sonra nasıl olsa öğrenirim varsayımı gibi bir çok düşüncedir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular ele alındığında aşağıdaki önerilerin uygulanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin gelecek kaygılarının azaltılmaya çalışılması, akademisyenlerin kopya ve intihalin suç olduğunu öğrencilere anlatması ve bu suçu işleyen öğrencilere gerekli yaptırımların uygulanması, öğrencilere derslerin daha anlaşılır dille anlatılmasıyla kopya suçunun azaltılmaya çalışılması, derslerin, projelerin, ödevlerin onlar için ne kadar önemli olduğunun vurgulanması ve bunun için gerekli destek sağlanması, ailelerin çocuklarıyla doğru iletişim sağlaması gibi çözüm önerileri ile daha ahlaklı bir akademik yaşam sağlanabilir.

Üniversite öğrencileri geleceğin iş hayatının sahipleridir ve şuanda mevcut ahlaki düzeyleri gelecekte iş ahlaklarını belirleyici olacaktır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda kadınların başkalarına yardım etme, paylaşımcı ve aktif olma, akademik olarak etik olma özelliklerine erkeklerden daha fazla sahip oldukları, başkalarının düşüncelerini erkeklerden daha fazla önemsedikleri, başka insanlara göre hareket etmeye çalıştığı, erkeklerin ise başkalarından çok kendilerini ön planda tutabilen bir yapıya sahip olduğu ve kadınlara göre çok daha net sınırları olduğu gözlemlenmiştir. Geleceğin kadın çalışanlarının, erkek çalışanlara göre daha kibar, duygusal, yardımsever, aktif ve toplum odaklı olacağı, erkek çalışanların ise kadınlara göre karar duygularının daha gelişmiş olacağı ve iş odaklı olacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Akarsu Bedia, ‘Ahlak Öğretileri’, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982, syf.18.
- Alaylıoğlu Ruşen ve Oğuzkan A. Ferhan, ‘‘Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü’’ İnkilap Kitebevi, İstanbul 1976, syf. 4.
- Aluede O., Omoregie, E. O., & Osa- Edoh, G. I., ‘‘Academic dishonesty as a contemporary problem in higher education: How academic advisors can help. Reading Improvement’’, 2006, syf. 97-106.
- Arslan Mahmut, ‘‘İş ve Meslek Ahlakı’’, Nobel Yayınevi, Ankara 2001, özet sayfası.
- Başaran İbrahim Ethem, ‘‘Eğitim Psikolojisi’’ 5. Baskı, Gül Yayınevi, Ankara 1996. syf. 184.
- C. Jeffrey, ‘‘Ethical Development of Accounting Students, Non-Accounting Business Students and Liberal Arts Students’’ ‘‘Issues in Accounting Education’’ 1993, syf. 86-96.
- Can Gürhan, ‘‘Kişilik Gelişimi’’ (ed.) Binnur Yeşilyaprak, ‘‘Eğitim Psikolojisi, Gelişim Öğrenme- Öğretim’’, Pegema Yayınları, 2006, syf. 135-140.
- Çağdaş Aysel ve Seçer Zarife, ‘‘Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi’’, Nobel Yay., Ankara 2002, syf. 102.
- Çileli Meral, ‘‘Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi’’ Verso Yayınları, Ankara 1986, syf. 109-112.
- Dinler Zeynel, ‘‘İktisada Giriş’’, Ekin Kitabevi Yayınları, 12. Baskı, Bursa 2006.
- Durant Will, ‘‘Medeniyetin Temelleri’’, çev: Nejat Muallimoğlu, Boğaziçi Yay.,İstanbul 1978, syf. 133.
- FELDBERG, Roslyn ve Evelyn Glenn, ‘‘Male And Female: Job Versus Gender Models In The Sociology Of Work’’, Social Problems, 1979, syf. 524-538.

- Frederick Elkin, ‘‘Çocuk ve Toplum’’, çev: Nazife Güngör, GndoĒan Yay., Ankara, 1995, syf. 88-93.
- Freud Sigmund, ‘‘Haz İlkesinin tesinde Ben ve İd’’ Çev. Ali Nahit BabaoĒlu, Metis Yay. , İstanbul 2001.
- G. R. Donenberg (Geri Donenberg), L.W. Hoffman (Philip Seymour Hoffman) ‘‘Gender Differences in Moral Development.’’ Sex Roles, Vol., 1988, syf.701-717.
- Güngör Abide, ‘‘Gelişim ve Ērenme. Toplumsal ve Duygusal Gelişim’’ 2. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara 2002, syf. 95.
- Güngör Erol, ‘‘DeĒerler Psikolojisi’’ Hollanda Akademisyenler BirliĒi Vakfı Yayınları, Amsterdam 1989, syf. 35.
- Güvenç Bozkurt, ‘‘İnsan ve Kültür’’, Remzi Kitabevi, 7. baskı, İstanbul 1996, syf. 101.
- HançerlioĒlu Orhan, ‘‘Ruhbilim SzlĒ’’ Remzi Kitabevi, İstanbul 1988, syf.13.
- Hökelekli Hayati, ‘‘Din Psikolojisi’’, TDV Yay. , Ankara, 1993, syf.103.
- J. R. Davis, R. E. Welton ‘‘Professional Ethics: Business Students Perceptions’’, 1991, syf. 451-463.
- KaĒıtçıbaşı ÇiĒdem, ‘‘ Günümüzde İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş’’ Evrim Yay. , 12. Baskı, İstanbul 2010, syf.361-377.
- Kanter, Rosabeth Moss, Men And Women Of The Corporation, New York, Basic Books, 1977.
- KseoĒlu Nevzat, Milli Kültür ve Kimlik, tken Yay., İstanbul 1992, syf.147.
- Loe, Terry ve William Weeks, ‘‘An Experimental Investigation Of Efforts To Improve Sales Students’ Moral Reasoning’’, The Journal of Personal Selling & Sales Management, 2000, syf. 243.

Markham, William, "Gender Dominant Professions", Journal Of Vocational Behavior, 1985, syf. 129-150.

Miskeveyh İbn, Ahlakı Olgunlaştırma, çev: Abdulkadir Şener, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983, syf. 39.

Onur Bekir, "Gelişim Psikolojisi" İmge Kitabevi, Ankara 1997, syf.155.

Peterson, Dane, Angela Rhoads, ve Bobby Vaught, "Ethical Beliefs Of Business Professionals: A Study Of Gender, Age And External Factors", Journal of Business Ethics, 2001,syf. 225.

Selçuk Ziya, "Eğitim Psikolojisi" Pe-Gem Yayınları, Ankara 1997, syf. 119.

Senemoğlu Nuray, Gelişim  ğrenme ve  ğretim, Kuramdan Uygulamaya, Gazi Kitabevi, 12. Baskı, Ankara 2007, syf.62-70.

şahin Hüseyin, "Türkiye Ekonomisi", 7.baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa 2002, syf. 526.

Tezcan Mahmut, "Eğitim Sosyolojisi", Feryal Matbaası, 10. baskı Ankara 1996, syf.181.

Dergiler

Arıkan Semra, "İşletmelerde Sosyal sorumluluk ve İş ahlakı", Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:13, 1995, syf 171-180.

Betz, Michael, Lenehan O'Connell ve John Shepard, "Gender Differences In Proclivity For Unethical Behavior", Journal of Business Ethics, 1989, syf. 322

Dawson Leslie, "Women and Men, Morality And Ethics", Business Horizons, Temmuz-Ağustos,1995, syf. 61.

Dewey John, "Okulda Ahlak Eğitimi"  ev. F. Oğuzkan, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara 1976.

Eminoğlu Esra ve Nartgün Zekeriya, “Üniversite Öğrencilerinin Akademik Sahtekarlık Eğilimlerinin Ölçülmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması” Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi Derlemesi, Cilt 6, Sayı 1, 2009, syf.217-221.

Gök Sibel, “İş etiği ile iş ahlakı arasındaki ilişki ve çalışma yaşamında iş etiğini etkileyen faktörler”, Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 5 sayı 1 yıl 2008 Sayı 10, syf. 9

Şengün Mustafa, “Ahlak Gelişimin Psiko Sosyal Dinamikleri”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Samsun 2007, sayı 23, syf. 208.-214.

Uzel Uğur, “İş Ahlakı: Cinsiyetler Arasındaki Farklılıklar Açısından Literatür İncelemesi”, Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, Manisa 2006, syf. 9-10.

Tezler

Akbulut, Emine Ebru, ”Etik Davranış Kuralları ve Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları İçin Öneri”, Uzmanlık Yeterlik Tezi, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, Ankara 2000, syf.4

Karakavak Çıracak Gönül, “Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yetenekleri ile Kendini Gerçekleştirme Düzeylerinin Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Adana 2006, syf. 20-24.

Temel Z. Fulya, “Yetiştirme Yurdunda ve Ailesi Yanında Kalan 14-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Cinsiyet Rolü Kimlikleri ile Moral Gelişimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), HÜSBE, Ankara, 1991, syf. 107-109.

İnternet Kaynakları

ARSLAN Metin, http://birecik.harran.edu.tr/ders_notlari/is_ahlaki.pdf, (20/08/2012)

CAN İsmail, ‘‘Gilligan ve Ahlak Gelişim Kuramı’’,
<http://yasamrehberlik.blogspot.com/2009/01/gilligan-ve-ahlak-geliim-kurami.html>, (17/04/2012)

GÜL Mustafa Baran, ‘‘Freud’un Ahlak Gelişimi’’, <http://www.pdrciyiz.biz/freud-un-ahlak-gelisimi-t8317.html>, (21/03/2012)

GÜLEN Tuncay ‘‘Carol Gilligan’ın Ahlak Gelişimi Kuramı’’,http://www.tavsiyedyorum.com/makale_6080.html, (17/12/2011).

GÜNEŞ Adem, ‘‘Erkek Çocuklarının Din ve Ahlak Eğitiminde İrade Temel Unsurdur’’,
http://www.moraldunyasi.com/1290-6-0-erkek_cocuklarinin_ahlak_ve_din_egitiminde_irade_temel_unsurdur.html,
(12/04/2012)

‘‘Kohlberg ve Ahlak Gelişimi’’, syf. 8, <http://www.belgeler.com/blg/2e0/ahlak-gelisimi>, (05/04/2012)

EKLER

Ek: Anket Formu

Öğrenci Ahlakı Açısından Cinsiyet Farklılıkları Anketi

Sayın Katılımcı, Bu anket, “Öğrenci Ahlakı Açısından Cinsiyet Farklılıkları” konusu için görüşlerinizi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Siz değerli katılımcılarımızın vereceği cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Hiçbir şekilde anketteki bilgiler tek tek açıklanmayacaktır. Yardımlarınız ve katılımınız için teşekkür ederim.

Burcu MARÇIL

Yrd. Doç. Dr. R. Haluk KUL

Beykent Üniversitesi
İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Danışman

A) 1-5 aralığındaki ölçekler eğitim durumunuzu ve cinsiyetinizi belirlemeye yöneliktir.

1- Öğrencisi olduğunuz üniversite? *

2- Üniversiteye yerleştirilme yönteminiz? *

- Merkezi Yerleştirme
 Özel Yetenek
 Sınavsız Geçiş (Önlisans)
 Bilim Sınavı ve Mülakat

3- Okuduğunuz Enstitü/ Fakülte / MYO? *

4- Okuduğunuz Bölüm / Program ? *

5- Cinsiyetiniz? *

- Kadın   Erkek

B) 1-14 aralığındaki ölçekler gelecekte sahip olacağımız iş hayatındaki tutumlarınızı belirlemeye yöneliktir.

1- İş hayatında zorda kalırsam yalan söylerim. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

2- İş hayatında başkasından çıkar sağladığım durumlar olabilir. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

3- İş hayatında yakalanma ihtimalim yoksa kurallara uymam. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

4- İş hayatında hatalarımı telafi etmek için uğraşmam. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

5- İş arkadaşlarım ve üstlerim özel şeyler konuşuyorken onları dinleyebilirim. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

6- İş hayatında grup projelerinde üzerime düşenden daha fazlasını yapmam. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

7- Bir projeyi kopya ederek kendi projem gibi sunabilirim. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

8- İnsanlara yardımcı olmayı pek istemem. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

9- Üzerime baskı kurulursa sert tepki veririm. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

10- İş hayatında risk almayı istemem. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

11- Sevdiğim, saydığım, değer verdiğim bir kişi haksız bile olsa tanımadığım bir kişiye karşı onu savunurum. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

12- Kendimi diğer insanlara adayamam. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

13- abuk pes ederim. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

14- İşbirliği yasaklanmış da olsa bir sorunun çözümü için işbirliği yaparım. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

C) 15-21 aralığındaki ölçekler günlük yaşamda sahip olduğunuz tutumlarınızı belirlemeye yöneliktir.

15- Günlük hayatta küfür ederim. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

16- Yere öp atarım. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

17- Arkadaşlarımın arkasından kötü şeyler söylediğim zamanlar oldu. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

18- Satıcı bana para üstünü çok verdiğinde söylemeyebilirim. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

19- Hız limitini aştığım zamanlar oldu. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

20- Sigara, alkol, kumar gibi alışkanlıklarım vardır. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

21- Ahlaklı olmak için kişinin dindar olması gereklidir. *

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

D) 22-32 aralığındaki ölçekler kişisel ve akademik yaklaşımlarınızı belirlemeye yöneliktir.

22- Küçükken bir şeyler çaldım. *

- Evet
- Hayır

23- Kimsenin bilmediği kötü bir şey yaptım. *

- Evet
- Hayır

24- Duygusal biri değilim. *

- Evet
- Hayır

25- Kararsızım. *

- Evet
- Hayır

26- Pasif biriyimdir. *

- Evet
- Hayır

27- Pek kibar değilimdir. *

Evet

Hayır

28- Gerçekten hasta olmadığım halde hastayım diyerek derse girmemezlik yaptım. *

Evet

Hayır

29- Yayınlanmış bir eseri yazarın izni olmadan kullanırım. *

Evet

Hayır

30- Sınavlarda başkasına kopya verebilirim. *

Evet

Hayır

31- Sınavlarda başkasından kopya çekerim. *

Evet

Hayır

32- Sınavlarda herhangi bir şekilde kopya çekerim. *

Evet

Hayır

ÖZGEÇMİŞ

Burcu Marçıl 15.06.1987 tarihinde Antalya İli Alanya İlçesinde doğdu. İlköğretimini ve Orta Öğretimini Antalya'nın Alanya ilçesinde tamamladı. 2010 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümünden mezun oldu. 2011 yılında Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilimdalı İşletme Bölümüne kayıt oldu ve eğitimine devam etmektedir.

2008 yılında lisans eğitimine devam ederken Türkiye İş Bankası Alanya Şubesinde 2 ay ücretli staj yaptı. 2010 yılında Maliye Bölümünden mezun olduktan sonra İstanbul'da Beykent Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine başladı. Yabancı dili İngilizce olup, orta seviyededir. Hazine Müsteşarlığı Eğitimi Katılım Belgesi sahibidir.

Burcu MARÇIL